

MOR

sertifika programı

SABANCI VAKFI

Sabancı
Üniversitesi

Sabancı Üniversitesi

MOR SERTİFİKA PROGRAMI

Birleşmiş Milletler
Kadın ve Kız Çocuklarının
İnsan Haklarının
Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı

© Sabancı Üniversitesi

Mor Sertifika Programı'nın ve Kitapçığı'nın Oluşturulmasında Emeęi Geçenler
Hülya Adak, Nilüfer Akalın, Ayşe Gül Altınay, Huriye Arıkan, Tülay Artan, Eylem Balkan, Deniz Tarba Ceylan, Ayşe Betül Çelik, Peykan Gökalp, Tara Hopkins, Sibel Irzık, Gülayşe Koçak, Annedith Schneider, Alev Topuzoğlu, Bilge Yeşil

Proje Kadrosu

Özgül Akıncı, Pınar Gümüş, Şeyda Şükran İşler, Münevver Kınalı, Elif Kurtuluş, Ayşe Yüksel

Mor Sertifika Programı Afiş Tasarımı

Meriç Algün

ISBN: 978-975-01103-3-7

Tasarım: Punto

Uygulama: Savaş Yıldırım

Baskı: Punto Baskı Çözümleri

0212 231 30 68 pbx

İçindekiler

Proje Tanıtımı ve Tarihçesi.....	4
Mor Sertifika Programı Raporu	6

Ekler:

1. Mor Sertifika Programı İki Günlük Program Akışı	13
2. Mor Sertifika Programı'na Katılan Öğretmenlere Ait Bilgiler	15
3. Kadın Hareketi ve Feminizm ile İlgili Kaynakça	16
4. “Kadın ve Medya” Çalışmasında Kullanılan Metin	21
5. “Tanzimat’tan Önce Selçuk ve Osmanlı Toplumunda Kadınlar”	22
6. Sabancı Üniversitesi Cinsel Taciz Yönergesi	22
7. “Kolaylaştırma” Atölyesi Raporu	32
8. “Teoriden Pratiğe” Atölyesi Raporu	47
9. Mor Sertifika Programı Değerlendirme Anketi	49
Mor Sertifika Programı'nın Ardından	58

Proje Tanıtımı ve Tarihçesi

Birleşmiş Milletler "Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı" (BMOP), Birleşmiş Milletler'in Türkiye'deki bütün kuruluşlarının, İçişleri Bakanlığı'nın, Sabancı Vakfı'nın (Hacı Ömer Sabancı Vakfı) ve Sabancı Üniversitesi'nin desteklediği bir toplumsal kalkınma ve insani gelişim projesidir. Bu proje, yerel yönetimleri, kamu kurumlarını, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını ortak bir hareket planı içinde toplayarak uzun vadede toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını hedeflemektedir. Bu çerçevede; yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının, önce yerel sonra ulusal düzeyde, cinsiyet eşitsizliği ile mücadele etmesi ve kadın ve kız çocuklarının ihtiyaçlarına yönelik yerel hizmet modelleri geliştirmesi amaçlanmaktadır. Dolayısıyla kamuoyunun toplumsal cinsiyet duyarlılığının arttırılmasını ve kadınların ve kız çocuklarının insan haklarının korunmasını hedefleyen bu proje, Aralık 2005'te altı pilot ilde uygulanmaya başlanmıştır. Pilot iller olan İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon ve Van'ın proje sonunda "Kadın Dostu Kentler"e dönüşmesi, bu projenin en büyük kazanımı olacaktır.

Ortak Program uygulanmaya başladıktan sonra, programın hedeflerinden biri olan "ulusal ve yerel düzeyde kadın erkek eşitliğinin gerçekleştirilmesi"ne yönelik yapılan çalışmaları değerlendirmek üzere, Haziran 2006, Aralık 2006 ve Mayıs 2007'de bütün ortakların katıldığı üç ara-değerlendirme toplantısı düzenlendi. Bu toplantılarda, altı aylık dönemler süresince yapılan çalışmalar aktarıldı, değerlendirildi ve bir sonraki çalışma dönemi için faaliyetler planlandı. Son olarak, Kasım 2007'de İstanbul'da düzenlenen, proje başlangıcından bu yana kadın dostu kentler yaratmak için yapılan yerel eylem planlarının ve kaydedilen gelişmelerin değerlendirildiği, 2007 Yılı Sonu Değerlendirme Toplantısı'na, diğer toplantıların tümüne katılan Sabancı Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Güler Sabancı ve ayrıca Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Başkanı Kemal Derviş de katıldılar. Güler Sabancı konuşmasında Sabancı Vakfı'nın proje boyunca gerçekleştirilen çalışmalara verdiği desteğe değindi. Kemal

Derviş ise bürokrasi ve yönetimlerde kadının neden daha güçlü olması gerektiğini vurguladı.

Sabancı Üniversitesi ve Mor Sertifika Programı

Nisan 2007’de Ortak Program’a dahil olan Sabancı Üniversitesi, altı pilot ildeki lise ve yüksek öğrenim kurumlarını hedef kitle olarak belirledi. “Eğitimcinin eğitilmesi” prensibiyle yola çıkan Sabancı Üniversitesi proje grubu, lise öğretmenlerine yönelik Mor Sertifika Programı’nı tasarladı.

Mor Sertifika Programı’nın Hedefleri:

- Toplumsal cinsiyet çalışmalarının lise eğitimi içinde ana akımlaşmasını, bu konudaki duyarlılığın derslere ve okul içi etkinliklere yansımalarını sağlamak;
- Lise öğretmenlerinin ve onlar aracılığıyla liseli gençlerin, kadınların insan hakları konusundaki farkındalıklarını arttırmak;
- Katılımcılar arasında ortak bir toplumsal cinsiyet dili oluşturmak;
- “Öğrenmeyi öğrenme” prensibine odaklanmak; lise öğretmenlerini, toplumsal cinsiyet bilinciyle eğitim stratejileri geliştirme konusunda güçlendirmek ve desteklemek,

olarak belirlenmişti.

Sabancı Üniversitesi’nden 8 katılımcı Mayıs ayı boyunca İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon ve Van’da hem BMOP projesinin hem de Mor Sertifika Programı’nın tanıtıldığı toplantılar düzenlediler. Bu toplantılara katılan dört yüz altmış üç lise öğretmeni ile toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim üzerinde görüş alışverişinde bulunuldu. Toplumsal cinsiyet konusunda daha derinlemesine çalışmayı arzu eden otuz üç lise öğretmeni, 5-6 Temmuz 2007 tarihlerinde İstanbul’da Mor Sertifika Programı’na katılarak, Mor Sertifika almaya hak kazandılar.

Mor Sertifika Programı Raporu

5–6 Temmuz 2007, Sabancı Üniversitesi Tuzla Kampusu

Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Mor Sertifika Programı 5–6 Temmuz 2007 tarihlerinde Sabancı Üniversitesi Tuzla Kampusu, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi binasında gerçekleştirildi. Sabancı Üniversitesi mensubu 10 öğretim görevlisi ile bir psikiyatrinin sunum yaptıkları Mor Sertifika Programı'nın akışı, ektedir.

Mor Sertifika Programı'na 20 lise öğretmenin katılımı öngörülmüştü. Ancak 30 Mayıs'ta Şanlıurfa'daki tüm BMOP ortaklarının katıldığı Ara Değerlendirme toplantısından sonra, bu sayının yetersiz olacağı ve artırılması gerektiği konusunda anlaşmaya varıldı. Bunun üzerine İstanbul'a 35 lise öğretmeni davet edildi; bunlardan 2 öğretmen, kişisel nedenlerle son anda gelemedi. Böylece Mor Sertifika Programı'na 7 erkek, 26 kadın olmak üzere toplam 33 lise öğretmeni katılmış oldu. Bu öğretmenlerin altı proje iline ve branşlarına göre dağılımı, ekteki tabloda sunulmuştur.

Programda sertifikaya hak kazanma kriteri olarak 11 oturumdan en az 9'una katılmak şartı belirlenmişti. 33 lise öğretmeni Mor Sertifika Programı'nın bütün modüllerine katılarak 'Mor Sertifika' almaya hak kazandı.

5 Temmuz 2007, Mor Sertifika Programı Birinci Gün Sunumları

5 Temmuz 2007 tarihinde başlayan Mor Sertifika Programı'nın açılış konuşması Hülya Adak tarafından yapıldı. Adak, projenin oluşum ve gelişim aşamalarını anlattıktan sonra proje ekibini tanıttı ve Mor Sertifika Programı hakkında bilgi verdi. Daha sonra illerden gelen katılımcı öğretmenler ve Sabancı Üniversitesi proje katılımcıları kendilerini tanıttılar.

Hülya Adak'ın konuşmasının ardından Ayşe Gül Altınay, "Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm" başlıklı sunumunu gerçekleştirdi. Altınay katılımcılara ilk olarak, feminizm ile kendilerini nasıl ilişkilendirdiklerine dair küçük bir egzersiz yaptırdı. Feminizmin olumlu/olumsuz çağrışımlarının ve "ideal kadın/ideal erkek" in nasıl tanımlandığının tartışılmasının ardından

Altınay, toplumsal cinsiyet ve feminizm kavramları üzerine açıklamalar getirdi, tarihsel bilgiler aktardı. Cinsiyetler arası farklılıkların toplumsal bir arka plana dayandığını vurgulayan Altınay, feminizmin gelişmesi ile tarihin de yeniden yazıldığını ve tarih boyunca unutulmuş kadınların tarih sayfalarına eklenildiğini anlattı. Altınay daha sonra Simone de Beauvoir, bell hooks gibi feminist düşünürlerden alıntılarla feministlerin ana çıkış noktalarını ve 1980'ler Türkiye'sinde feminizmin nasıl geliştiğini tartıştı. Ayşe Gül Altınay'ın sunumda dağıttığı metnin örneği, ektedir.

İkinci oturumda Alev Topuzoğlu ve Huriye Arıkan “Matematik / Doğa Bilimlerinde Toplumsal Cinsiyet” başlıklı bir sunum yaptılar. Matematik tarihine bakıldığında ünlü kadın matematikçilerin erkeklere kıyasla az sayıda olduğu gerçeğinin toplumsal nedenlerini irdeleyerek, kadın matematikçilerin MÖ 5. yüzyıldan bu yana mücadele etmek zorunda kaldıkları güçlükleri örneklerle anlattılar. Günümüzde Türkiye'nin AB ülkeleriyle karşılaştırıldığında bilim kadınlarının akademik yaşamda buldukları yer açısından ileride olduğunu, ancak özellikle kırsal kesimdeki okullaşma oranına bakıldığında kız çocukların temel eğitime ulaşma açısından çok dezavantajlı durumda olduğunu sayılarla açıkladılar. Temel matematik bilgisinin, başka alanlardaki konuların daha iyi anlaşılmasında, ayrıca özellikle fen ve mühendislik alanlarında meslek seçerken taşıdığı öneme değindiler. Kız ve erkek çocukları arasında “matematik yeteneği” açısından doğuştan herhangi bir farklılık olmadığını vurguladıktan sonra, çocukların, anne babaların ve daha geniş çevrenin yönlendirmesi sonucunda farklı davranış biçimleri geliştirdiklerini ve bütün dünyada eğitimin esas olarak erkek çocukların davranış alışkanlıklarına göre tasarlandığını anlattılar. Kızların zaman içinde benimsedikleri "temkinli olmak, emin olmadan fikir ileri sürmemek, rekabetten kaçınmak" gibi davranışları nedeniyle matematikten de kaçma eğiliminde olduklarının altını çizdiler. Öğretmenlerin, kız çocuklarının yukarıda değinilen tavırlarını dikkate alarak önemli iyileştirmeler yapabileceklerini belirterek, bu amaçla geliştirilen eğitim stratejilerinden örnekler verdiler.

Üçüncü oturumda Sibel Irzık, “Edebiyatta Toplumsal Cinsiyet” başlıklı

sunumunu gerçekleştirdi. Edebiyatın; hayal etmek, rol modelleri bulmak, ötekine açılmak, kendinin farkına varmak, deneyimin dilini bulmak, dilin farkına varmak, gündelik olanın farkına varmak gibi çeşitli özelliklerinden söz eden Irzık, edebiyatın bu özelliklerinden dolayı hem bir beyin yıkama aracı hem de bir bilinç kazanma aracı olarak kullanılabileceğini anlattı. Irzık, bütün bu yönleriyle edebiyatın önemli ve etkili bir öğretim aracı olduğuna, aynı zamanda edebiyatın konuşamayanlara da bir ortam sağladığına dikkati çekti. Edebiyat ile feminizmin, “dilimiz bizi nasıl biçimlendiriyor, nasıl koşullandırıyor?” sorusunda kesiştiğini belirten Irzık, cinsiyet rollerinin edebiyatta nasıl temsil edildiklerinin sorgulanması gerektiğinin altını çizdi. Bu süreçte hikayelerin kadın ve erkekleri nasıl anlattığının, öykünün kadın ve erkekler için nasıl başlayıp nasıl bittiğinin, “mutlu son”un sorgulanması gerektiğini anlattı: Öykülerde erkek karakterler bir bozukluğu onarıcı ya da bir eksikliği tamamlayıcı rollerde yer alırken, kadınlar kendilerinin tamamlanmasını bekleyen varlıklar olarak tasvir edilirler. “Mutlu son” ise kadınlar için evlilik üzerine kurulur, oysa erkekler için bu sonuç tek başına yeterli değildir. Irzık, “Kadınlar yazar olmak için ne kadar imkana sahip?” sorusunun feminizm için önemli bir mesele olduğunu ekleyerek sunumunu noktaladı.

Bir sonraki oturumda Bilge Yeşil “Medya ve Kadın” başlıklı bir sunum yaptı. Yeşil, medya çalışanlarının %80’inin erkeklerden oluştuğunu, kadınlarınsa genelde alt ve düşük kademedeki işlerde çalıştıklarını anlattı. Kadınların medyadaki temsillerinden çeşitli anlamların üretildiğini söyleyen Yeşil, bizlerin de farkında olmadan bu temsillerden “kadın kimdir, toplumdaki rolü nedir?” sorularının cevaplarını aldığımızın altını çizdi. Örnek olarak Pepsi Max reklamını ele alan Yeşil, kadının cinsel obje olarak, Pepsi Max’ın ise sadece erkeklere sunulacak bir ürün olarak lanse edildiğini vurguladı. Kadının bu şekilde sunulmayı gönüllü olarak kabullenişinin, bu durumun sorgulanmasını ve normalleşmesini zorlaştırdığını anlatan Yeşil, işin bir de ekonomik boyutu olduğunu ekledi. Ayrıca Yeşil, kadının medyadaki temsiline eşlik eden izleyen-izlenen ilişkisine de değindi - yani kadınlar hep izlenen, bakılan taraf iken, erkeklerin izleyen taraf olmaları. Yeşil’in sunumda

dağıttığı metin, ektedir.

Günün beşinci oturumunda Tülay Artan “Osmanlı Tarihi ve Toplumsal Cinsiyet” başlıklı bir sunum gerçekleştirdi. Artan öncelikle genel olarak tarih yazımında cinsiyet ayrımcılığı problemlerine değindi. Orta Öğretim Sosyal Bilgiler kitaplarını inceleyerek “Kadın nerede?” sorusunu yönelten Artan, 7.-8. sınıf kitaplarında yer alan 17-18. yüzyıl Osmanlı tarihi konuları bağlamında Osmanlı topraklarında yaşamış kadınlara tek bir kez dahi değinilmemiş olmasına dikkat çekti. Hanedan kadınları saray politikasında etkin oldukları için Osmanlı tarihçiliğinde “Kadınlar Saltanatı” olarak karalanmış olduğu bir dönemin de “kadınsız” olarak anlatılmış olmasının özellikle çarpıcı olduğunu söyleyen Artan, tarihte iz bırakmış kadınları tarih sahnesine çıkartıp, onları tarih kitaplarına koyma çabasının asıl olarak yeterli olmaya çağını vurguladı. Artan, geçmişin her anına, her alanına toplumsal cinsiyet ayrımının farkında olarak bakmak gerekliliğinin ısrarla altını çizerken, dünya tarihçiliği normlarını benimseyen Osmanlı akademik tarihçiliğinin günümüzde öne çıkan ilgi alanlarından ve şehirli, varlıklı, erkekli vs olmayan kadınların tarihe yazılması bağlamında bulgularından örnekler verdi. Türkiye’de medyadan ders kitaplarına uzanan popüler tarih anlatımında ise Osmanlı kadınlarına yaklaşımın seçkinci olmağa devam ettiğini söyleyen Artan, bu kapsamda yeni bir çalışmayı vurguladı. Bu çalışma, bir kötüleme olarak “Kadınlar Saltanatı” diye tanımlanan dönemi incelerken toplumsal cinsiyeti yararlı bir analiz aracı olarak kullanmakta ve cinsiyetçiliği sorgulamaktadır. Artan, yayımlanmasının üzerinden 15 yıl geçmiş olmasına rağmen bu çalışmanın yaklaşım ve bulgularının ders kitaplarına, popüler tarihe ve yerel olmaya devam eden Türk akademik tarihçiliğine yansımamış olmasının ülkemizde yetişmekte olan nesiller üzerinde etkin kılınan tarih anlayışını ve bilimsel normlardan uzaklığını bir kez daha tartışmalı bir duruma getirdiğini söylemiştir. Artan’ın sunum metni, ektedir.

Birinci günün son oturumunda ise Deniz Tarba Ceylan "Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet" başlıklı bir sunum gerçekleştirdi. Ceylan sunumuna Tarih Vakfı, TÜBA, Avrupa Komisyonu ve Açık Toplum Enstitü-

sü'nün desteğiyle gerçekleşen "Ders Kitaplarında İnsan Hakları Projesi"ni, ve Tarih Vakfı'nın proje kapsamında yayımlanan kitaplarını tanıtarak başladı. Daha sonra ders kitaplarında cinsiyet ayrımcılığı sorunu tartışmaya açıldı. Ceylan, ilköğretim ve orta öğretim ders kitaplarındaki cinsiyet ayrımcılığının; Aile İçi İş Bölümü, Meslek/Etkinlik Ayrımı, Kamu Alanına/Özel Alana Katılım, Özsel Ayrımcılık, Dil ve Deyimlerde Ayrımcılık olarak 5 ana başlıkta incelendiğini belirtti ve bu alanlar içinde değerlendirilen ders kitaplarından farklı farklı ayrımcılık örnekleri verdi. Bu örneklerden yola çıkılarak kadının bilim ve tarih alanlarında temsil edilmediği ve yok sayıldığı, ayrıca kadına yüklenen bütün rollerin kamusal alandan çok, ev ve çocuklarla ilgili olduğu saptaması yapıldı. Ders kitaplarının yanı sıra kullanılacak ek kaynaklara yönelmek, cinsiyet ayrımcılığı içermeyen deyim ve kelimeleri kullanmaya özen göstermek, var olan kitaplardaki ayrımcılık örnekleri konusunda duyarlı olmak gibi çözüm önerileri tartışıldı.

6 Temmuz 2007, Mor Sertifika Programı İkinci Gün Sunumları ve Atölye Çalışmaları

Mor Sertifika Programı'nın ikinci günü, Ayşe Gül Altınay'ın "Şiddetten Ne Anlıyoruz?" oturumu ile başladı. Altınay önce genel olarak şiddetin, özel olarak da toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin nasıl tanımlandığını ele aldı. Erkeklerin "ideal" olarak belirlenen tablonun dışına çıktıklarında (örneğin ailelerini terk ettiklerinde veya eşlerini aldattıklarında) büyük tepkilerle ve sert yaptırımlarla karşılaşmazken, kadınların "ideal" görüntünün dışına çıktıklarında maruz kaldıkları ciddi tepkiler ve yaptırımlar tartışıldı. Altınay daha sonra fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet türlerinden örnekler verdi ve iktidar-şiddet ilişkisini ele aldı. 1980'lerden sonra gelişen feminist hareket ile birlikte kadına yönelik şiddetin nasıl yeniden tanımlanmaya çalışıldığını ve ne tür mücadele yöntemleri geliştirildiğini anlattı. Bu değişim sürecini, 1987'de İstanbul'da gerçekleştirilen Dayağa Karşı Yürüyüş, Mor İğne Kampanyası ve 2000'lerde yürütülen Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanunu kampanyaları gibi örneklerle birlikte tartışan Altınay, yasalarda-

ki değişiklikleri anlatarak sunumunu noktaladı.

Günün ikinci oturumunda Hülya Adak, "Cinsel Taciz" başlıklı bir atölye çalışması gerçekleştirdi. Adak, ilk olarak çeşitli örnekler üzerinden cinsel tacizin tanımı ve açılımı üzerine bir tartışma yürüttü. Bu tartışmanın ve cinsel tacizin tanımlanmasının ardından Adak, çeşitli ayrımcılık yöntemlerine, şiddete ve cinsel tacize karşı nasıl mücadele edilebileceğini aktardı. Adak daha sonra Sabancı Üniversitesi Cinsel Taciz Yönergesi'nin oluşum ve işleme süreçlerini anlattı. Cinsel tacizin tanımlanmasının ve cezalandırılmasının; hem bireyleri hem de eğitim kurumlarını ilgilendirdiği için önemli olduğunu vurgulayan Adak, "Hayır" diyebilmenin de ne kadar hayati olduğunu altını çizdi. "Cinsel taciz" kavramının konuşulmaya başlanmasının bile, tek başına caydırıcı bir etkisi olduğu üzerinde duruldu. Sabancı Üniversitesi Cinsel Taciz Yönergesi, ektedir.

Günün üçüncü oturumunda Peykan Gökalp "Ergen Ruh Sağlığı/Kadın Ruh Sağlığı" başlıklı bir sunum yaptı. Gökalp, ergenlik döneminde okulun ve arkadaşlarla yaşanan sorunların büyük önem taşıdığını, buna karşılık aile içi sorunlarla yüzleşmekten genelde kaçınılmaya çalışıldığını anlattı. Ergenin kendini okulda gerçekleştirebildiğine, okulda ifade edebildiğine dikkat çekti. Gence sadece güvenmenin yeterli olmadığını altını çizen Gökalp, bu güvenin belli edilmesi ve açıkça söylenmesi gerektiğini anlattı. Ergenlik döneminde karşı cins ve yaşlılarla ilişki ve iletişime okulda geçildiğini, bu dönemde çatışmaların okulda tecrübe edildiğini ve çatışmaları çözümleyebilme becerilerinin yine okulda edinildiğini ifade eden Gökalp, gençler için en önemli özdeşim modellerinden birinin öğretmenler olduğunu belirtti. Ergenliğin "Ben kimim, amacım nedir?" gibi soruların sorulduğu bir çağ olduğunu ve bu süreçte zaman zaman "deneme yanılma"ların, bazen de uyumsuz dönemlerin yaşanabileceğini belirten Gökalp, gencin belli bir mesafeden rehberler tarafından hoşgörülle takibinin uygun olduğunu ifade etti. Ayrıca Gökalp, bu dönemde gençlerin kendilerine örnek alacak birisini bulamadıkları takdirde kimlik krizi yaşayabileceklerini vurguladı. Kimlik kazanımında ailenin ve okulun taşıdığı hayati önemi anlatan Gökalp, gencin baskı altında ya-

şadığı durumlarda okulun bir tür sığınak görevi üstlendiğinin altını çizdi.

Ayşe Betül Çelik, “Kolaylaştırma” başlıklı bir toplumsal cinsiyet atölye çalışması gerçekleştirdi. Bu atölyede “Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Eğitim’in okullarınızda uygulanması ve yaygınlaşması için ne tür alıştırmalar yapılabilir?” sorusu katılımcılar tarafından gruplar oluşturularak tartışıldı. Tartışmalar sonucunda çeşitli çözüm ve uygulama önerileri geliştirildi ve bu önerilerin gerçekleştirilmesi için ne gibi yöntemler izlenebileceği üzerine projelendirme çalışmaları yapıldı. Atölye raporu ektedir.

Bu atölye çalışmasının ardından Tara Hopkins, Eylem Balkan ve Nilüfer Akalın “Teoriden Pratiğe” başlıklı bir atölye çalışması gerçekleştirdiler. Bu atölye çalışmasında Toplumsal Cinsiyet konusunda teorik olarak yürütülen tartışmaların pratik uygulamalara nasıl dönüştürülebileceği tartışıldı ve çeşitli yöntemler üretildi. Atölye raporu ektedir.

Son olarak katılımcılar değerlendirme anketlerini doldurarak programla ilgili fikirlerini paylaştılar. Sertifikaların dağıtımıyla program sona erdi. Değerlendirme anketi ve sonuçlar ekte sunulmuştur.

Ekler:

1. Mor Sertifika Programı İki Günlük Program Akışı
2. Mor Sertifika Programı’na Katılan Öğretmenlere Ait Bilgiler
3. Kadın Hareketi ve Feminizm ile İlgili Kaynakça
4. “Kadın ve Medya” Çalışmasında Kullanılan Metin
5. “Tanzimat’tan Önce Selçuk ve Osmanlı Toplumunda Kadınlar”
6. Sabancı Üniversitesi Cinsel Taciz Yönergesi
7. “Kolaylaştırma” Atölyesi Raporu
8. “Teoriden Pratiğe” Atölyesi Raporu
9. Mor Sertifika Programı Değerlendirme Anketi

Ek 1: Mor Sertifika Programı, İki Günlük Program Akışı:**Mor Sertifika Programı 5 Temmuz/ 1. Gün**

07:30- 08:30	Kahvaltı
08:45- 09:00	Açılış Konuşması
09:00- 09:50	1. Oturum
09:50- 10:05	Ara
10:05- 10:55	2. Oturum
10:55- 11:10	Ara
11:10- 12:00	3. Oturum
12:00- 13:00	Öğle Yemeği
13:00- 13:50	4. Oturum
13:50- 14:05	Ara
14:05- 14:55	5. Oturum
14:55- 15:10	Ara
15:10- 16:00	6. Oturum
18:00- 21:30	Akşam Yemeği (Kampus dışı etkinlik)

1. Gün Oturum Planı

	Modül	Sunan
1. Oturum	Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm	Ayşe Gül Altınay
2. Oturum	Matematik / Doğa Bilimlerinde Toplumsal Cinsiyet	Alev Topuzoğlu, Huriye Arıkan
3. Oturum	Edebiyatta Toplumsal Cinsiyet	Sibel İrzık
4. Oturum	Kadın ve Medya	Bilge Yeşil
5. Oturum	Osmanlı Tarihi ve Toplumsal Cinsiyet	Tülay Artan
6. Oturum	Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet	Deniz T. Ceylan

Mor Sertifika Programı 6 Temmuz/ 2. Gün

07:30- 08:45	Kahvaltı
09:00- 09:30	1. Oturum
09:30- 09:40	Ara
09:40- 11:00	2. Oturum
11:00- 11:10	Ara
11:10- 12:00	3. Oturum
12:00- 13:00	Öğle Yemeği
13:00- 14:15	4. Oturum
14:15- 14:30	Ara
14:30- 15:45	5. Oturum
15:45- 16:00	Değerlendirme
16:30- 17:30	Kapanış Kokteyli & Sertifika Töreni

2. Gün Oturum Planı

	Modül	Sunan
1. Oturum	Şiddetten Ne Anlıyoruz?	Ayşe Gül Altınay
2. Oturum	Cinsel Taciz Atölyesi	Hülya Adak
3. Oturum	Ergen Ruh Sağlığı / Kadın Ruh Sağlığı	Peykan Gökcalp
4. Oturum	Toplumsal Cinsiyet Atölye Çalışması: “Kolaylaştırma”	Ayşe Betül Çelik
5. Oturum	Toplumsal Cinsiyet Atölye Çalışması: “Teoriden Pratiğe”	Tara Hopkins, Eylem Balkan, Nilüfer Akalın
	Değerlendirme Anketi	Ayşe Yüksel

Ek 2: Mor Sertifika Programı'na Katılan Öğretmenlere Ait Bilgiler:*Katılan öğretmenlerin cinsiyete göre dağılım tablosu:*

	Sayı	Yüzde
Kadın	26	%79
Erkek	7	%21
Toplam	33	%100

Katılan öğretmenlerin il bazında dağılım tablosu:

İl	Sayı	Yüzde
İzmir	8	%24
Kars	5	%15
Nevşehir	5	%15
Şanlıurfa	5	%15
Trabzon	4	%13
Van	6	%18
Toplam	33	%100

Katılan öğretmenlerin orta öğretim kurumlarına göre dağılım tablosu:

	Sayı	Yüzde
Lise	12	%36,4
Anadolu Lisesi	7	%21
Meslek ve Anadolu Meslek Lisesi	13	%39,4
Özel Lise	1	% 3
Toplam	33	%99,8

Katılan öğretmenlerin branşlara göre dağılım tablosu:

Branş	Sayı	Yüzde
Psikolojik Danışmanlık	7	%21,2
Felsefe Grubu	5	%15,2
Biyoloji	3	%9,1
Tarih	3	%9,1
Meslek Dersleri	3	%9,1
Coğrafya	3	%9,1
Çocuk Gelişimi	2	%6,1
Resim-İş	2	%6,1
Kimya	1	%3,0
Matematik	1	%3,0
Türk Dili ve Edebiyatı	1	%3,0
İngilizce	1	%3,0
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	1	%3,0
Toplam	33	%100

Ek 3: Kadın Hareketi ve Feminizm ile İlgili Kaynakça

OSMANLI – ERKEN CUMHURİYET KADIN HAREKETİ

(Birinci Dalga)

- * “Hürriyet demek: kadın erkek ‘insan’ın... her madde üzerine istediği gibi düşünmesi demektir.” (1913)
- * “Cihanda herşey bütün erkeklere aid midir? Biz kadınlar da artık kendimize gelelim, beynimizden istifade edelim. Kabahat bizdedir, hakk-ı meşrumuzun istirdadına çalışmalıyız.” (Meliha Rıf’at “Esir Değiliz”, 14 Nisan 1329, Kadınlar Dünyası, no.11, s.2)
- * “Kadınlar, kadınlar!...Hürriyeti erkeklerimize vermediler, onlar cebren aldılar. ‘Hukuk verilmez alınır’ diyorlar...Biz kadınlar da hukuk-ı tabiiye ve medeniyetimizi isteyelim, vermezlerse biz de cebren alalım. Yaşasın hürriyet!” (Kadınlar Dünyası imzasıyla, “10 Temmuz İd-ı Ekber-ı Hürriyetdir 1324,” Kadınlar Dünyası, 10 Temmuz 1329, no.98, s.1)
- * “Cehalet, taassub ve esaret...İşte şu üç cehennemî hüküm bütün ruhumuzu ezmekte, öldürmektedir” (Feride İzzet Selim, “Kadınlarımızda Lüzum-ı Tahsil” Kadınlar Dünyası 10 Kanun-I Sani 1330, no.160, s.4-5)
- * Kadınların siyasete katılımı üzerine: “Bu suretle beşeriyet, azim bir nefes daha kazanacak, meclis-i mebusan kürsülerinde kadın sesleri işitilecek; mahkemelerde, belediyelerde kadınlar da bulunacak, onlardan da vali, mutasarrıf, kaymakam olacak. Bunun neticesi olarak herşey değişecek, ordularda Jeanne D’arc gibi Kara Fatmalar gibi şeci’ [cesur] kumandanlar, dava vekilleri, fabrikatörler, ameleler velhasıl her işde kadınlar da bulunacak!!!” (S. Naciye, Sultan Ahmed, “Evrak-ı Varide: Erkekler Hakikaten Hürriyetperver midirler?, Ne İstiyorlar?” Kadınlar Dünyası, 10 Nisan 1329, no.7, s.3.

KAYNAK: Serpil Çakır, Osmanlı Kadın Hareketi, Metis,1993.

- * 1908-1923 arasında 40’tan fazla kadın derneği
- * 27 kadın dergisi (bir kısmının tirajı 3,000)
- * Eğitim ve iş alanında kazanımlar (üniversitede okuma, memur olma, fabrikalarda çalışma hakkı)

- * 1917 – Çok eşliliğin, aile kanununda yapılan değişikliklerle sınırlandırılması
- * Oy hakkı talebinin artması
- * 16 Haziran 1923: Kadınlar Halk Fırkası
- * 7 Şubat 1924: Kadın Birliği (1935'te kapanıyor)
- * 1925'ten itibaren: oy hakkı taleplerinin artması
- * 1930/1934: oy hakkının kazanılması
- * 1935: Uluslararası Kadın Birliği'nin 12'inci Kongresi'nin İstanbul'da toplanması
- * Hıfzı Veldet (Velidedeoğlu) Ülkü, 5(28):268-276, 1935
“Yeni Türkiye’de bir kadınlık-erkeklik mücadelesi yoktur, olmamıştır ve olamaz. Kadınlara bu haklar ne bahşedilmiş, ne de kadınlar tarafından mücadele ile alınmıştır. Yapılan şey Türk camiasında eksik kalmış olan bir işin diğer işler meyanında şimdi tamamlanmış olmasıdır.” (sh.268)

1980 SONRASI KADIN HAREKETİ (İkinci Dalga)

50 yıllık bir aradan sonra 1980’lerin başında Türkiye gündemine yeniden giren feminist hareket, 2000’li yıllarda Türkiye’nin çok farklı köşelerinde farklı yorumlarla hayat buluyor. Kars’tan Muğla’ya, Hakkari’den Gaziantep’e, İzmit’ten Van’a, Antalya’dan Elazığ’a onlarca şehirde kadın örgütleri yerel, ulusal, hatta uluslararası gündemi şekillendirmeye talip oluyor, çarpıcı dayanışma örnekleri göstererek yasaların değiştirilmesinde itici bir güç olarak karşımıza çıkıyorlar. 50’ye yakın baronun kadın komisyonu, kadınlara hukuki destek sunuyor; üniversitelerdeki kadın çalışmaları bölümlerinin ve merkezlerinin sayısı ise 14’ü buluyor.

Önemli dönüm noktaları:

Feminist örgütlenme

1986	Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) kuruldu.
1987	Dayağa Karşı Yürüyüş (İstanbul) – 12 Eylül sonrası dönemin ilk kitlesel sokak eylemi gerçekleştirildi.
1990	Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi kuruldu.

- 1993 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı kuruldu (İstanbul).
- 1993 Kadın Dayanışma Vakfı kuruldu (Ankara).
- 1997 Diyarbakır Kadın Merkezi (KA-MER) kuruldu. (2007 itibariyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun 23 iline yayılan KA-MER'in kadın merkezleri, 30 bine yakın kadınla çalışmalar yürüttü).
- 1998 Kadınlara yönelik danışma merkezi çalışmaları, öncelikle Ankara'da ve İstanbul'da olmak üzere, barolar tarafından da başlatıldı. Barolar bünyesindeki Kadın Hakları /Hukuku Komisyonları arasında koordinasyonu sağlamak amacıyla "Türkiye Barolar Birliği Kadın Hakları Komisyonları Ağı (TÜBAKKOM)" kuruldu.
- 1998 - Kadın Sığınakları Kurultayları her yıl Kasım ayında düzenlenmeye başlandı.
- 1998 - Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali her yıl düzenlenmeye başlandı.
- 1999 KADER (Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği) kuruldu.
- 2003 Filmmor Kadın Kooperatifi (gezici kadın filmleri festivalleri) kuruldu.
- 2004 KAGİDER (Kadın Girişimciler Derneği) tarafından kurulan Kadın Fonu, "Kadınların gücünü kadınlara veriyoruz" sloganıyla Türkiye'deki bütün kadın çalışmalarına maddi destek sağlamaya başladı (son iki yılda Diyarbakır, Urfa, Trabzon, Samsun, Ağrı, Mardin, Van, Ankara ve İstanbul'dan kadın çalışmaları desteklenmiş).
- 2006 kadinkurultayi@yahooogroups.com kuruldu (2007 itibariyle 1200'den fazla üyesi var).

Dergiler:

- 1987 - 1990 Feminist dergisi
- 1988 – 1990 Sosyalist-Feminist Kaktüs dergisi
- 1990'lar Roza, Jujin ve Jin u Jiyan dergileri (Türkçe-Kürtçe)

- 1995 - Pazartesi dergisi
2006 - Amargi Feminist Dergi

Hukuki kazanım

- 1990 Kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan Medeni Kanun'un 159. maddesi Anayasa Mahkemesi'nce iptal edildi. İptal kararı 2 Temmuz 1992 tarih ve 21272 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- 1990 Fahışeye tecavüzde, tecavüzcünün cezasında üçte iki oranında indirim sağlayan Türk Ceza Yasası'nın 438. maddesi, çok ses getiren bir feminist kampanyanın ardından iptal edildi.
- 1990 SHÇEK bünyesinde ilk kadın “konukevleri” açıldı.
- 1997 Kadının evlendikten sonra kocasının soyadını almakla birlikte kendi soyadını da kullanabilmesi, Medeni Kanun'un 153. maddesinde yapılan değişiklikle sağlandı.
- 1998 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlüğe girdi.
- 2001 Türk Medeni Kanun’unda değişiklikler yapıldı.
(Evlilikte geçerli olan mal rejimi “Mal Ayrılığı” iken, “Edinilmiş Mallara Katılma” olarak değişti)
- 2004 Türk Ceza Kanunu’nda değişiklikler yapıldı.

Daha fazla bilgi için:

<http://www.ksgm.gov.tr/esitlik.html>

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

http://tr.wikipedia.org/wiki/Kad%C4%B1n_haklar%C4%B1

Vikipedi, Özgür ansiklopedi, “Türkiye’de kadın hakları”

Kaynakça:

Altınay, Ayşe Gül. 2000. Vatan, Millet, Kadınlar. İstanbul: İletişim Yayınları.

Berktaş, Fatmagül. 2001. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Feminizm. Tanzimat ve Meşrutiyetin Birikimi: Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 1 içinde, der. Mehmet Ö. Alkan, 348-360. İstanbul: İletişim Yayınları.

Berktaş, Fatmagül. 1998. Cumhuriyetin 75 Yıllık Serüvenine Kadınlar Açısından Bakmak. 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler/Bilanço 98 içinde, der. Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, 1-11. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Bora, Aksu. 2005. Kadınların Sınıfı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Bora, Aksu ve Asena Günal, der. 2002. 90'larda Türkiye'de Feminizm. İstanbul: İletişim Yayınları.

Çakır, Serpil. 1991. Osmanlı Kadın Hareketi. İstanbul: Metis Yayınları.

Çalışlar, İpek. 2006. Latife Hanım. İstanbul: Doğan Kitap.

Demirdirek, Aynur. 1993. Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışlarının Bir Hikayesi. Ankara: İmge Yayınları.

Durakbaşı, Ayşe. 2000. Halide Edip, Türk Modernleşmesi ve Feminizm. İstanbul: İletişim Yayınları.

Ekmekçioğlu, Lerna ve Melissa Bilal. 2006. Bir Adalet Feryadı: Osmanlı'dan Türkiye'ye Beş Ermeni Feminist Yazar 1862-1933. İstanbul: Aras.

Göle, Nilüfer. 1991. Modern Mahrem: Medeniyet ve Örtünme. İstanbul: Metis Yayınları.

Kadıoğlu, Ayşe. 1998. Cinselliğin İnkarı: Büyük Toplumsal Projelerin Nesnesi Olarak Türk Kadınları. 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler/Bilanço 98 içinde, der. Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu. İstanbul: İşbankası ve Tarih Vakfı Yayınları.

Kandiyoti, Deniz. 1997. Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler. İstanbul: Metis Yayınları.

Parla, Jale ve Sibel Irzık. 2004. Kadınlar Dile Düşünce. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sirman, Nükhet. Kadınların Milliyeti. Tanzimat ve Meşrutiyetin Birikimi: Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 4 içinde, der. Tanıl Bora, 226-244. İstanbul: İletişim Yayınları.

Tekeli, Şirin. 1998. Birinci ve İkinci Dalga Feminist Hareketlerin Karşılaştırmalı İncelemesi Üzerine Bir Deneme. 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler/Bilanço 98 içinde, der. Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, 337-346. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Tekeli, Şirin. 1990. 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar. İstanbul: İletişim Yayınları.

Toska, Zehra. 1998. Cumhuriyet’in Kadın İdeali: Eşiği Aşanlar ve Aşamayanlar. 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler/Bilanço 98 içinde, der. Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, 71-88. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Zihnioğlu, Yaprak. 2004. Kadınsız İnkılap: Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği. İstanbul, Metis Yayınları.

Ek 4: Kadın ve Medya Çalışmasında Kullanılan Metin

1) Kadının medya organlarındaki yeri:

- Sendikalaşma yok
- Meslek örgütleri yetersiz

2) Kadının medya temsili:

Televizyon, sinema, gazete/dergi, film, reklam: “normal”i tanımlayan, “anormal”i marjinalleştiren, cinsiyet rollerini tanımlayan kültürel forumlar...

Dünyayı, çevremizdeki insanları, ilişkilerimizi nasıl anlıyor ve algılıyoruz?

Kendimizi kadın ve erkek olarak nasıl tanımlıyoruz?

Kadın-erkek için uygun davranış biçimleri nelerdir?

Kadın-erkek olmak ne demektir?

Medya Temsilleri:

Kadını, sembolik olarak yok sayma, kadını ve sorunlarını önemsizleştirme, kadını belli kalıplarda sunma

Reklamlarda Temsil Kalıpları:**Televizyon ve Sinemada Temsil Kalıpları (İstisnalar Hariç):**

Erkek / Erkek Karakter	Kadın / Kadın Karakter

Haberlerde Temsil Kalıpları:

Şiddet temalı haberler

Eğlence dünyası haberleri:

Müzik, moda, sosyete haberleri

İş dünyası haberleri:**Siyaset haberleri:****Sağlık, güzellik haberleri:****Ek 5: “Tanzimat’tan Önce Selçuk ve Osmanlı Toplumunda Kadınlar”**

Kafadar, Cemal, 1993. “Tanzimat’tan Önce Selçuk ve Osmanlı Toplumunda Kadınlar”. Günsel Renda (der.), Çağlarboyu Anadolu'da Kadın: Anadolu Kadınının 9000 Yılı içinde, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları: Ankara.

Ek 6: Sabancı Üniversitesi Cinsel Taciz Yönergesi*CİNSEL TACİZE KARŞI ÖNLEM VE İLKELER BELGESİ*

Sabancı Üniversitesi, üniversite camiasının bütün üyelerinin potansiyellerini azami düzeyde gerçekleştirebilmeleri için pozitif bir öğrenme, çalışma

ve yaşama ortamı sağlamayı ve korumayı taahhüt eder. Rızaya dayalı olmayan cinsel davranışlara ve şiddete maruz kalmak, kişinin öğrenme ve çalışma hayatı üzerinde olduğu kadar, ruhsal ve bedensel sağlığı üzerinde de travmatik ve zararlı etkilere yol açabilir. Bu tür davranışlar, ürkütücü ve düşmanca bir ortam yaratarak, Üniversite'nin "tüm paydaşlarının gereksinimlerine duyarlı" bir kurum olma vizyonuna ve "her alanda yetkin ve kendine güvenen bireyler yetiştirmek" misyonuna zarar verir. Üniversitenin bu hedefleri doğrultusunda, Üniversite camiasının bütün üyeleri (akademisyenler, idarî personel ve öğrenciler), cinsel tacize hiçbir koşul altında müsamaha gösterilmeyeceğini bilir ve kabul ederler. Üniversite, cinsel taciz konusunda bilinç oluşturarak farkındalık yaratmayı, paydaşlarını cinsel tacize ilişkin disiplin önlemleri konusunda bilgilendirmeyi, cinsel taciz vakalarını takip etmeyi ve cinsel tacize maruz kalan bireyler için destek mekanizmaları sunmayı taahhüt eder.

CİNSEL TACİZ NEDİR?

Genel olarak cinsel taciz; ister görsel, ister sözel veya bedensel olsun; cinsel nitelik taşıyan ve hoş karşılanmayan tavır ve/veya davranışlar, olarak tanımlanabilir.

Taraflardan birine, maruz kaldığı davranışa göstereceği tepkinin, akademik veya iş hayatına ilişkin kararları veya değerlendirmeleri etkileyeceğinin üstü örtülü biçimde veya açıkça hissettirildiği durumlar; veya kişinin iş veya akademik hayatıyla ilgili davranış veya performansının, makul olmayan, kasıtlı veya kasıtsız bir müdahale nedeniyle değiştiği ve olumsuz etkilendiği durumlar; ürkütücü veya saldırgan bir akademik etkinlik, öğrenim veya çalışma ortamının yaratıldığı durumlar, "cinsel taciz" olarak tanımlanabilir.

Söz konusu davranışın ne gibi şartlar altında ve ne bağlamda gerçekleştiğini, ayrıca, kabahatlinin, o davranışının hoş karşılanmadığını bilip, bilmediğini veya mantıken bilmesi gerektiğinin farkında olup, olmadığını öğrenmek, büyük önem taşır.

Cinsel tacizin pek çok biçimi olabilir – dolaylı, örtülü ve incelikle; veya doğrudan, açıkça ve edepsizce. Örneğin, cinsel taciz,

- karşı cinsten ya da aynı cinsten biri tarafından;
- hiyerarşik ilişki içindeki bireyler arasında, ya da eşit konumdaki

kişiler, dostlar, çiftler arasında;

- bireyi, istemediği bir cinsel ilişkiye ya da ilişki biçimine zorlamak amacıyla da gerçekleştirilebilir.

Ayrıca,

- cinsel taciz, mutlaka “tekerrür eden” davranışlarla oluşmak zorunda değildir; kabahatin derecesine göre, “tek bir olay”dan da meydana gelebilir.

Bu listeyle sınırlı olmamakla birlikte, aşağıdaki örnekler , cinsel taciz oluşturabilir:

- Cinsel saldırı.
- Cinsel faaliyet için baskı uygulamak veya cinsel faaliyete zorlamak.
- Reddedildiği halde ısrar edilen cinsel istekler veya “asılma”lar; buluşma ya da yakın bir romantik veya cinsel ilişki kurma talebiyle baskı yapmak.
- Kişiyi rahatsız eder biçimde yan bakmak, dik bakmak, dokunmak, ellemek/ okşamak, veya sarılmak.
- Üstü kapalı olarak veya açıkça, kabulü ödüllendiren veya ödüllendirme vaat eden cinsel ayartma gayretleri veya asılmalar.
- Cinsel amaçlı ayartma gayretlerinin veya “asılma”ların reddi nedeniyle, örtülü olarak veya açıkça “misilleme”ye kalkışmak, veya “misilleme” ile tehdit etmek,
- Musallat olmak, canından bezdirecek şekilde peşine düşmek.
- Vücudun muhtelif kısımlarına gereksiz ve hoş karşılanmayan bir şekilde sözel atıfta bulunmak.
- Müstehcen / açık-saçık yorumlar veya el kol hareketleri; birinin cinsel hayatı (ör. cinsel deneyimi, bekareti veya cinsel tercihleri) konusunda soru sormak veya yorumda bulunmak.
- Uygunsuz cinsel ima veya ironi içeren, cinsiyet ayrımcılığı yapan, utandırıcı veya gocundurucu şakalar.
- Akademik bir ortam ve eleştiri amacı olmaksızın, rencide edici cinsel imalar içeren malzemelerin (posterler, resimler) teşhiri veya bu nite-

likteki hikayelerin / olayların anlatılması.

- Bir bireyi tanımlamak için kullanılan, cinsel yönden aşağılayıcı dil: kişinin bedenine, cinsel hayatına, cinsiyetine veya cinsel tercihinine ilişkin, başkalarının önünde veya baş başa iken yapılan rencide edici yorumlar; bu kişiye takılan ve cinsel hayatına dayalı müstehcen – aşağılayıcı adlar.
- Cinsiyete veya cinsel tercihe yönelik ayırıcı söz veya eylemler.
- Cinsiyet veya cinsel tercih sebebiyle gelişimin, ilerlemenin veya terfi-in engellenmesi.
- Bu belgedeki prensip kararlarını ihlal eden e-posta, internet veya telefon kullanımı.

PROSEDÜR:

Bireyin ruhsal ve bedensel sağlığı, Sabancı Üniversitesi'nde her zaman önceliklidir. Dolayısıyla, yukarıda tanımlanan şekliyle cinsel tacize herhangi bir biçimde maruz kaldığını veya tanık olduğunu düşünen herhangi bir kişi veya grup; gerek şikayet yolları, gerekse danışmanlık desteğine erişim konusunda bilgilendirilir. Şikayetin tercih edilmediği vakalarda, kişilere üniversite içindeki ve dışındaki destek mekanizmaları konusunda bilgi verilecektir.

Yukarıda tanımlandığı şekilde cinsel tacize herhangi bir biçimde maruz kaldığını veya tanık olduğunu düşünen herhangi bir kişinin veya grubun, aşağıdaki aşamaları takip etmesi teşvik edilmektedir:

Cinsel Tacize Tepki Göstermek:

Cinsel tacize uğradığını düşünen çalışanların veya öğrencilerin, doğrudan eyleme geçerek, aşağıdaki gibi tepki göstermeleri teşvik edilmektedir.

- Tacizciye “HAYIR” demek. Açık seçik bir yanıt ve doğrudan, net bir tavır, söz konusu davranışın hoş karşılanıp, karşılanmadığı konusunda herhangi bir yanlış anlamayı önlemeye yardımcı olur.
- Olanları kaydetmek. Bu kayıta, olayın tarihi, saati ve yeri, ayrıca vakaya karışan kişilerin ve tanıkların adları bulunmalıdır.

Cinsel Tacizi Bildirmek:

Erkek ya da kadın; cinsel tacize uğramış olduğunu düşünen öğrencinin /

öğretim üyesinin / idari çalışanın, hangisi ile rahat iletişim kurabileceğini hissediyorsa, Cinsel Taciz Komitesi'nin bir üyesiyle, veya BAGEM danışmanlarından biriyle, veya (eğer öğretim üyesi veya idari çalışan ise) amiriyle, veya (eğer öğrenci ise) dekanıyla derhal temasa geçmesi teşvik edilmektedir. Bu kişiler, şikayetçi tarafı gerek hakları, gerekse konu ile ilgili destek, arabuluculuk ve disiplin mekanizmaları konusunda bilgilendirirler. Bu mekanizmalardan herhangi birine başvurmak isteyip istemediğine, şikayette bulunan kişi karar verir.

1. Destek Mekanizmaları – BAGEM:

BAGEM bünyesindeki bireysel danışmanlar, cinsel tacize uğrayanlara bireysel destek sağlamaya donanımlıdırlar. Bu danışmanlık hizmeti, kesin olarak gizli tutulur.

2. Danışmanlık ve Arabuluculuk – Cinsel Taciz Komitesi:

Her yıl, Üniversite, bir Cinsel Taciz Komitesi ilan eder. Bu komite, şu kişilerden oluşur:

- Cinsel taciz konularında bilgi sahibi bir BAGEM üyesi,
- Öğretim üyeleri (her fakülteden ve Diller Okulu'ndan, en az 1 üye),
- Bir öğrenci?
- En az bir idarî çalışan.

Komitedeki kadın-erkek oranı dengeli olarak ayarlanır ve üyelere en az bir tanesi, Öğrenci Disiplin Komitesi üyelerinden biri olmalıdır.

Bu komitenin üyeleri, bir cinsel taciz uzmanı tarafından verilecek temel eğitimden geçerler. Cinsel Taciz Komitesi'nin sorumlulukları; tacizle ilgili konularda bireylere, tavsiyelerde, önerilerde bulunmak, rehberlik etmek veya kaynak oluşturmak; ayrıca, gerektiğinde soruşturma sürecinde soruşturmacılara ve karar mercilerine danışmanlık sunmaktır. Komite üyeleri, şikayetçi taraf ile suçlanan taraf arasındaki arabuluculuk sürecini yürütürler. Cinsel taciz bulguları neticesinde gerekli görülebilecek düzeltici/giderici önlemleri uygulamak, Komite'nin görev alanı dışındadır.

Şikayetçi olan kişi, resmî bir şikayette bulunmayı tercih ediyorsa, Cinsel Taciz Komitesi'ne bir dilekçe ile başvurarak, şikayet ettiği eylemi veya eylemleri, bunlardan sorumlu olan kişi veya kişileri yazılı olarak tanımlar; ve eylemin veya eylemlerin hangi tarihte gerçekleştiğini belirtir.

Cinsel Taciz Komitesi bu dilekçeyi görüşmek üzere toplanır ve:

- a) Dilekçeyi okur ve şikayetçi tarafı, dilekçe üzerine konuşmak amacıyla davet eder (eğer şikayetçi taraf Komite ile toplanmamayı tercih ediyorsa, aşağıdaki basamaklar yazılı olarak izlenir);
- b) Bir arabuluculuk sürecinin mi başlatılacağına, yoksa disiplin soruşturmasının mı tavsiye edileceğine karar verir;
- c) Şikayetçi tarafı, mevcut arabuluculuk ve disiplin mekanizmaları konusunda bilgilendirir;
- d) Atılacak bir sonraki adım üzerinde, şikayetçi taraf ile konuşur, tartışır;
- e) Komite (ile şikayetçi taraf, bir arabuluculuk süreci konusunda anlaşılırsa) arabuluculuk sürecini başlatır (bkz. aşağıdaki bölüm);
- f) Şayet (d) veya (e) aşamalarından sonra Komite ve şikayetçi taraf, disiplin sürecini başlatmaya karar verirlerse, Komite bir rapor yazacak ve bu raporu şikayetçi tarafın dilekçesi ile birlikte, sorumlu taraflara gönderecektir (bkz. aşağıda Disiplin Soruşturması).

Şikayet raporlama, arabuluculuk ve/veya soruşturma sürecinde yer alan bütün bireyler, gelişmeler konusunda gizlilik ilkesine uymakla yükümlüdürler. Gizlilik kadar önemli bir başka konu da; şikayetçi tarafı haberdar etmeksizin veya alınacak önlemler konusunda onun onayını almaksızın, hiçbir düzeltici sürecin başlatılmamasıdır.

Arabuluculuk Süreci:

Her vakanın pek çok değişkeni olabileceğinden, bütün vakalara uygulanabilir tek bir arabuluculuk süreci tanımlamak mümkün olmadığı gibi doğru da değildir. Arabuluculuk sürecinin birincil hedefi, ilgili tüm tarafların

haklarını korurken, tarafların tartışmayı kendi başlarına, gizlilik içinde ve vakit geçirmeden, çözüme kavuşturmalarına zemin hazırlamaktır. Duruma bağlı olarak, arabuluculuk süreci atlanabilir ve Komite şikayetçi tarafa, doğrudan disiplin önlemlerine başvurmasını tavsiye edebilir. Şikayetçi tarafın bizzat kendisi de, bu basamağı atlayıp disiplin önlemleri için başvuruda bulunma hakkına sahiptir.

Şikayetçi taraf arabuluculuk sürecinin başlatılmasına razı olursa, şikayetçi taraf ve suçlanan taraf, bir arabuluculuk toplantısına davet edilirler. Birinci toplantıda taraflarla ayrı ayrı görüşülür; daha sonraki aşamada, şikayetçi tarafın onayı ile, taraflar biraraya gelirler. Arabuluculuk süreci sırasında komiteden en az bir kişi hazır bulunmalıdır. Suçlanan taraf toplantıya katılmayı reddederse, kendisini, vakanın disiplin soruşturması ile sonuçlanabileceği konusunda uyarmak gerekir.

Taraflar başarıyla uzlaştırılırsa, komite bir uzlaşma anlaşması hazırlar. Bu anlaşmada, şikayetçi tarafın ve suçlanan tarafın imzalarıyla, -her iki tarafın da koyabileceği şartlara uyma zorunluluğu saklı kalmak üzere-, anlaşmazlığın tümüyle ve kesin olarak çözüme kavuştuğu belirtilir.

Şikayetçi tarafın, suçlanan tarafın ve -varsa- diğer tarafların yazılı beyanları, yazılı olarak özetlenerek, kayda geçirilir. Bu kaydın kopyası, istek üzerine şikayetçi tarafa da, suçlanan tarafa da verilebilir ve disiplin soruşturması için belge olarak kullanılabilir.

Taraflardan herhangi biri arabuluculuk sürecinin sonuçlarından tatmin olmadıysa; veya suçlanan taraf, aleyhindeki iddiayı reddediyorsa; taraflardan herhangi biri, Öğrenci Disiplin Komitesi'ne (suçlanan taraf öğrenciyse), veya İnsan Kaynakları'na (suçlanan taraf öğretim üyesi veya idari personel ise) başvurabilir. Cinsel Taciz Komitesi, şikayetçi tarafın onayı olmaksızın herhangi bir süreç başlatmamalıdır. Eğer bir disiplin süreci başlatılırsa, Cinsel Taciz Komitesi'nce hazırlanan belgeler, duruma göre Öğrenci Disiplin Komitesi'ne veya İnsan Kaynakları Direktörü'ne sunulur.

3. Disiplin Soruşturması:

Suçlanan taraf bir öğrenci ise, Öğrenci Disiplin Yönetmelikleri (bkz. ilgili Yönerge) uygulanır ve Öğrenci Disiplin Komitesi, gereğini yapar. Eğer vaka önce Cinsel Taciz Komitesi tarafından ele alındıysa, bu komitenin en az bir üyesi, vakayı Öğrenci Disiplin Komitesi'ne sunmak üzere davet edilmelidir. Genel bir kural olarak, cinsel taciz vakalarını ele alan Öğrenci Disiplin Komitesi'nin oluşturulmasında cinsiyet dengesi gözetilir.

Suçlanan taraf öğretim üyesi veya idari personel ise, YÖK Yönetmelikleri ve İş Kanunu hükümleri yürütülür ve İnsan Kaynakları (İK) Direktörü, eşgüdümü sağlar.

İK Direktörü, şikayeti ve Cinsel Taciz Komitesi'nin sunduğu belgeleri inceler; dosyayı, suçlanan tarafın Dekanına / Direktörüne gönderir. Dekan / Direktör ile İK Direktörü, şikayetçi tarafın yöneticisinin görüşünü alabilirler ve –varsa– tanıklardan da yazılı açıklamalar isteyebilirler. Vaka önce Cinsel Taciz Komitesi tarafından ele alındıysa, komitenin en az bir üyesi, Dekan / Direktör ve İK Direktörü tarafından, Cinsel Taciz Komitesi'nin raporunu sunmak üzere davet edilir. Suçlanan taraftan yazılı bir ifade istenir ve görüşme yüz yüze yürütülür. Bundan sonra Dekan / Direktör ve İK Direktörü, disiplin soruşturmasının gerekli olup olmadığına karar verirler. Nihai karar, (öğretim üyeleri için) Rektör'ün, (idari personel için) Genel Sekreter'in onayı ile alınır. Cinsel taciz sebebiyle açılan disiplin soruşturması, iş akdinin feshine yol açabilir.

Gizlilik:

Sabancı Üniversitesi, bütün işlemlerin, tüm tarafların gizliliğini koruyacak şekilde yürütülmesini teminat altına alır. Raporlama, arabuluculuk, ve/veya şikayeti inceleme sürecinde yer alan kişiler; gizliliği korumakla ve şikayeti, konuyla ilişkili bütün kişilerin itibarına saygı göstererek ele almakla yükümlüdürler.

Cinsel Taciz Sıkça Sorulan Sorular

1. Ne tür ilişkiler veya davranışlar yasaklanmıştır?

Çalışanların (öğretim üyeleri, okutmanlar, asistanlar, idari personel), sınıflarındaki öğrencilerle ve üzerlerinde akademik veya kariyer belirleyici otoriteye sahip oldukları –tez veya makale danışmanlığı vb.– öğrencilerle romantik ve/veya cinsel ilişkiye girmeleri yasaktır. Bu yasa, idari çalışanlar arası benzer ilişkilerde de geçerlidir.

Öğretim üyeleri, romantik ve/veya cinsel bir ilişki içinde oldukları öğrenciyeye, tez danışmanlığı yapamazlar, veya onun tez jürisinde yer alamazlar.

2. “Güç eşitsizliği” nedir?

Bir kişi, diğer bir kişi üzerinde yetki sahibi olduğu bir mevkide bulunuyorsa ve bu yetki aracılığıyla o kişinin akademik veya iş ortamını önemli ölçüde etkileyecek durumda ise, bu bireyler arasında bir güç eşitsizliği/dengesizliği var demektir. Yönetici-çalışan arasında, öğretmen-öğrenci arasında, dekan-öğretim üyesi arasında, profesör-doçent arasında, doçent-yardımcı doçent arasında, okutman-öğrenci arasında, ders veren asistan-öğrenci arasında, böylesi bir güç dengesizliği mevcuttur.

3. “Kurumsal güç” nedir?

Bir kişi, diğer bir kişi üzerinde kurumsal güç kullanmasına izin veren bir yetkiye sahipse, yani, verilen notları, sınav veya tez savunması bağlamındaki değerlendirmeleri, öğretim üyesinin terfisi, hastalık veya tatil izninin onaylanması vb. kararları etkileyebilecek yetkideyse, “kurumsal güç”ten söz edebiliriz.

4. Rızaya dayalı ilişkinin, yasaklı ilişki durumuna düşmesini engellemek için, ne tür düzenlemelere gidilebilir?

Öğretim üyesi veya öğrenci, başka bir öğretim üyesinin, öğrencinin tezi-ne danışmanlık yapmasını veya tez jürisine katılmasını ayarlayabilirler. Eğer ilişki, bir öğretim üyesi ve belli bir sınıfa devam eden öğrencisi arasında ise, öğrencinin, o dersin başka bir sınıfına geçmesi, veya mümkünse, başka

bir ders alması sağlanmalıdır.

5. Asistanın/ öğretim üyesinin/ danışmanın bana cinsel tacizde bulunduğu konusunda şikayette bulunursam, o dersteeki notlarımın veya performans değerlendirmemin olumsuz etkilenebileceğinden kaygılanıyorum. Ters tepkiyle karşılaşmayacağıma dair ne tür bir güvencem var?

SÜ, bu Cinsel Tacize Karşı Önlem ve İlkeler Belgesi'ni oluşturmak suretiyle; cinsel tacizi ciddi bir suç olarak gördüğünü ve cinsel tacize hiçbir şart altında, hiçbir biçimde müsamaha göstermeyeceğini beyan etmiştir. Şikayetçinin akademik ve diğer haklarını korumak için her tür önlem alınacaktır. Bu, Üniversitenin en üst yönetiminin vaadidir.

6. Etüt sınıflarımdan birindeki bir kadına/erkeğe delice aşık oldum. Onunla bir defa buluşmamdan bir zarar gelmeyecektir.

Denetleme, öğretme, değerlendirme, yönlendirme, danışmanlık ilişkisi içindeki bireyler arasında romantik ve/veya cinsel ilişkiler, daha yüksek kurumsal yetkiye sahip olan kişinin objektif kararlar almasını engelleyebilir. Bu durum, 'kişinin şahsi çıkarları ile kamusal veya profesyonel sorumlulukları arasında uyumsuzluk' olarak tanımlanabilir. Bu nedenle de, öğretim üyesi / personel / lisansüstü öğrenci / lisans öğrencilerine ders veren asistanlar ve öğrenciler arasında olduğu kadar, üst – ast konumundaki yöneticiler ve çalışanları arasında da romantik ve/veya cinsel ilişkiler, uygunsuzdur.

Daha yüksek kurumsal yetkiye sahip kişi olarak siz, daha düşük kurumsal yetkiye sahip olan kişiye zarar verme potansiyelinizi asgariye indirecek önleyici tedbirleri alma sorumluluğunu taşımaktasınız. Bu sorumluluk, örneğin, kişinin, sınıfında olan veya danışmanlık ilişkisi içinde bulunduğu öğrencilerle romantik ve/veya cinsel ilişkiye girmemesini gerektirir. Başka olası davranış seçenekleri arasında: o dersin bitimine kadar ilişkiyi ertelemek veya, romantik duygular beslenen öğrencinin ya sınıfını, ya da danışmanını değiştirmesi, sayılabilir.

9 Ocak 2007

Ek 7: Toplumsal Cinsiyet Atölye Çalışması - “Kolaylaştırma” -

Ayşe Betül Çelik

Atölye Yöntemi: Atölye öncesinde “Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Eğitim’in okullarınızda uygulanması ve yaygınlaşması için ne tür çalışmalar yapılabilir? (ders içi kullanım/aktivite, ders dışı etkinlikler, cinsel taciz yönergesi geliştirme ve uygulama, v.b...)” şeklinde bir tartışma sorusu saptanmıştı. Katılımcılar dört gruba ayrıldı ve her gruba bu tartışma sorusu soruldu. Katılımcıların her biri bu soru çerçevesinde fikirler üretti ve bu fikirler oylamaya sunuldu. En çok oy alan fikirler belirlendi ve bu fikirler, “uygulama önerileri” çerçevesinde geliştirildi. Bu fikirlerin detaylı analizinde kullanılan sorular şunlardı:

Önerilen etkinlik için ne tür kaynaklarınız var?

(İnsan gücü? Okul kaynakları? Maddi kaynaklar? vs.)

Bunlar dışında başka ne tür kaynaklara ihtiyaç var?

Bu etkinliğin uygulanmasında göz önünde bulundurulması gereken tedbirler /kaygılar var mı? Varsa bunlar nasıl aşılabılır?

Etkinliğe kim önayak olabilir?

Etkinliğin başlatılması için öncelikle ve acilen yapılması gerekenler nelerdir?

GRUP 1

Katılımcılar: (9 Kişi)

- * Mevlüt Kara (Nevşehir – Tarih Öğretmeni)
- * Harun Aslan (Nevşehir – Resim Öğretmeni)
- * Elif Yörük (Van – Biyoloji Öğretmeni)
- * Nilüfer Uzun (Trabzon – Matematik Öğretmeni)
- * Ayşe Demirdağ (Kars – Tarih Öğretmeni)
- * Arzu Akay (Şanlıurfa – Coğrafya Öğretmeni)
- * Berna Tüleylioğlu (Şanlıurfa – Çocuk Gelişimi ve Eğitimi)
- * Aysel Uyguç (İzmir – Felsefe Grubu Öğretmeni)
- * Nermin Üstündağ (İzmir – Psikolojik Danışman)

Çıkan Fikirler:

1. Cinsel tacize yönelik konuların çözümü konusunda okullarda komitelerin oluşturulması ve bu komiteler aracılığıyla Milli Eğitim

- Bakanlığı'na, ilgili yönetmeliklerin oluşturulması ve komitelerin tam anlamıyla yasallaşması için öneri sunulması (3 OY);
2. Bütün branşlardaki eğitimcilere, toplumsal cinsiyet üzerine uzmanlarca eğitimler, seminerler verilmesi (6 OY);
  3. Kadın sığınma evlerine ziyaretler düzenlenmesi ve böylece öğrencilerin kadına şiddet gibi sorunları somut olarak algılamalarının sağlanması (3 OY),
  4. Rehberlik dersleri kapsamında toplumsal cinsiyet konusunun işlenmesi ve tartışma ortamı yaratılması;
  5. Çeşitli dersler kapsamında dünya kadın hareketi ve kadın liderlerin hikayeleri konularında öğrencilere araştırma ve sunum yapma fırsatının tanınması;
  6. Cinsel taciz yönergesinin okul kurulunda gündeme getirilmesi (1 OY)
  7. Bütün öğretmenlerin cinsiyetçilik, toplumsal cinsiyet gibi kavramlara yer vererek ve bunları ders konularıyla bağdaştırarak öğrencinin bu kavram ve konulara farkındalığının artırılması (1 OY);
  8. Toplumsal cinsiyet konusunda, veli - öğrenci - öğretmen ortak katılımının sağlandığı çeşitli seminerler düzenlenmesi (1 OY);
  9. 8 Mart gibi özel günlerin anlamına ve tarihsel oluşumuna dair bilgiler verilmesi, böyle günlerde seminerler düzenlenmesi (1 OY);
  10. Özellikle tarih dersinde konular işlenirken, ele alınan devirle ilgili olarak kadının durumunun irdelenmesi;
  11. Özellikle erkek öğrencilerin daha çok sayıda yer aldığı okullarda, "Türk Büyükleri" köşesindeki tarihi şahsiyetler içinde kadınlara da yer verilmesi;
  12. Toplumsal cinsiyet üzerine drama çalışmaları yapılması (1 OY);
  13. Derslerde oluşturulan grup çalışmalarında karma yapıya daha fazla özen gösterilmesi;
  14. Cinsel tacizin ne olduğu, cinsel taciz durumunda ne yapılabileceğine, nerelere başvurulup kimlerle konuşulabileceğine dair bilgilendirme amaçlı video filmler, slayt gösterileri yapılması (2 OY).

EN ÇOK OY ALAN FİKİRLER:

ÖNERİ 1: Bütün branşlardaki eğitimcilere toplumsal cinsiyet üzerine eğitimler, seminerler verilmesi (6 OY):

Eldeki kaynaklar: Öğretmenlerin, özellikle de rehber öğretmenlerin bu konudaki bireysel araştırmaları kullanılabilir. Ayrıca var olan seminer veya toplantı odalarından da yararlanılabilir.

İhtiyaç duyulan kaynaklar: Bu konuda eğitim verebilecek uzmanlar araştırılabilir ve eğitimler için sponsor bulunabilir. Sponsorluk için yerel yönetimlerle görüşülebilir; ayrıca diğer okullarla iletişime geçilerek daha büyük çaplı bir seminer projesi oluşturulursa özel firmalarla da görüşülebilir.

Tedbirler/ kaygılar ve öneriler: Kimi öğretmenlerin bu çalışmalarını bir zaman kaybı olarak görebilecek olması veya katılmaya çekinmeleri engel teşkil edebilir. İlk aşamada katılımın zorunlu tutulması bir çözüm olabilir. Bunun yanı sıra; ön algı araştırma çalışmaları yapılabilir. Anket türünde çalışmalarla öğretmenlerin bu tip seminerlere nasıl baktığı, neleri engel olarak gördükleri anlaşılırsa sorunu çözmek daha kolay olacaktır. Ayrıca bu tarz etkinlikleri organize etmek için öğretmenlerin de birebir içinde yer alacağı –yani süreci sahipleneceği- komiteler oluşturulursa, katılım isteği artabilir.

Kim önayak olabilir? Psikolojik danışmanlar ve rehber öğretmenler konuyu müdürlere taşıyabilirler.

Acilen yapılması gerekenler: Konunun müdürle konuşulması, gerekli kurul kararının çıkarılması ve uzmanlarla temasa geçilmesi. Ayrıca işin ekonomik boyutu için sponsor arayışına da gidilebilir.

ÖNERİ 2: Cinsel tacize yönelik konuların çözümü konusunda okullarda komitelerin oluşturulması ve bu komiteler aracılığıyla Milli Eğitim Bakanlığı'na, ilgili yönetmeliklerin oluşturulması ve komitelerin tam anlamıyla yasallaşması için öneri sunulması (3 OY):

Eldeki kaynaklar: Öğretmenlerin, ama özellikle de rehber öğretmenlerin ve psikolojik danışmanların konuyla ilgili bireysel çabaları ve Sabancı Üniversitesi Cinsel Taciz Yönergesi (SÜCTY), kaynak olarak kullanılabilir.

İhtiyaç duyulan kaynaklar: Konuyla ilgili yön gösterebilecek akademisyenlere ulaşılması, konuya ilgi duyan öğretmenlere ise bir ön eğitim verebilecek uzmanlarla temasa geçilebilir.

Tedbirler/ kaygılar ve öneriler: MEB ve okul idaresi bu tür çalışmalara sıcak bakmayabilir. Bunu aşmak için, okul içinde böyle bir komite ve resmileşmiş yönerge ihtiyacını açıkça belli etmek gerekir. Bunun için de okul içi cinsel taciz vakalarıyla ilgili somut veriler toplanmalı, bu raporlar

ilgili birimlere sunulmalıdır. Ayrıca basın ve STK'larla iletişime geçilerek destek alınabilir ve konu gündeme taşınabilir. Bu noktada okullar arasında sağlanacak iletişim ve işbirliği önemli olacaktır.

Kim önayak olabilir? Psikolojik danışmanlar, rehber öğretmenler ve özellikle STKlar.

Acilen yapılması gerekenler: Gerekli izinlerin alınması ve bürokratik engellerin aşılması.

ÖNERİ 3: Kadın sığınma evlerine ziyaretler düzenlenmesi ve böylece öğrencilerin kadına yönelik şiddet gibi sorunları somut olarak algılamalarının sağlanması (3 OY):

Eldeki kaynaklar: Mevcut sosyal kulüpler, özellikle gezi kulüpleri.

İhtiyaç duyulan kaynaklar: Eğer kulüp yoksa, bu türde kulüplerin kurulması, etkinliğin iyi bir biçimde duyurulması için çeşitli ilan ve afişlerin hazırlanması, sığınma evleriyle iletişime geçilmesi.

Tedbirler/ kaygılar ve öneriler: Erkek öğrencilerin katılımı düşük olabilir. Bu durumu aşmak ve erkek öğrencilerin katılımını artırmak için öğretmenlerin teşviki önemli olacaktır.

Kim önayak olabilir? Kulüpler, kulüp danışman öğretmenleri, okul-aile birlikleri.

Acilen yapılması gerekenler: Gerekli izinlerin (idare, veliler, valilik, servisler) alınması, ilgili sığınma evleriyle iletişime geçilmesi ve bu etkinlik için uygun bir zaman diliminin oluşturulması.

GRUP 2

Katılımcılar: (9 kişi)

- * Öznur Kayran (Nevşehir – Coğrafya Öğretmeni)
- * Tuba Kılıçarslan (Van – Rehberlik Öğretmeni)
- * Emel Saran (Trabzon – Coğrafya Öğretmeni)
- * Esra Merve Kümeli (Kars – Meslek Dersleri Öğretmeni)
- * Erdal Atabey (Kars – Felsefe Öğretmeni)
- * Arzu Yağbasan Aslan (Şanlıurfa – Resim-İş Öğretmeni)
- * Mukaddes Köroğlu (İzmir – Kimya Öğretmeni)

* Seyran Başak Öcal (İzmir – Rehberlik Öğretmeni)

* Özlem Kaya (Van – Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni)

Çıkan Fikirler: (en çok oy alan 3 öneri hariç)

1. Öğretmenlerde farkındalık oluşturma toplantıları yapılması;
2. Öğrencilere yönelik bilgilendirici seminerler düzenlenmesi (cinsiyet ve feminizm);
3. Toplumsal cinsiyetle ilgili kavramların 0-12 yaş arasında öğretilmesi;
4. Derslerde verilen örneklerde kadın-erkek dengesinin korunması;
5. STK'lardan destek istenmesi (2 OY);
6. 0-14 yaş grubuna medyadaki yanlış örneklerin anlatılması;
7. Her öğretmenin, ders dışı faaliyet olarak öğrencilerle toplumsal cinsiyet konusunda konuşması (3 OY);
8. Temelde bütün insanların aynı derecede “değer ve saygıyı” hak ettiği görüşünü içselleştirecek projeler yapılması. (3 OY);
9. Anaokullarında okutulan kitapların, toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi (1 OY);
10. Okul idaresi ile ortak çalışmalar yürütülmesi;
11. Velileri bilgilendirme çalışmaları yapılması (4 OY).

EN ÇOK OY ALAN FİKİRLER:

ÖNERİ 1: İlköğretimin ilk kademesinden başlanarak müfredata “toplumsal cinsiyet” konulu bir ders konulması (7 OY).

Eldeki kaynaklar: Üniversite ve tıp okulları dersleri, basılı yayın, pedagoğlar.

İhtiyaç duyulan kaynaklar: Anne-baba yardımı, oyuncak, çizgi film, öğretmenlerin kendi ders malzemeleri ve yurt dışı örnekleri.

Tedbirler/kaygılar ve öneriler: Bakanlık, mevzuat, kalıplaşmış zihniyet, dersi hazırlayanların önyargısı, bürokrasi ve devlet.

Kim önayak olabilir?: STK'lar ve üniversiteler.

Acilen yapılması gerekenler: Mor Sertifika'lı öğretmenlerin illerine dönünce organize olmaları.

ÖNERİ 2: Ailede cinsiyet ayrımı yapmadan çocuk yetiştirmenin önemi-

nin vurgulanması (6 OY):

Eldeki kaynaklar: Rehberlik bölümü, masal kitapları.

İhtiyaç duyulan kaynaklar: Medyada prime-time'de gösterim yapan bir program.

Tedbirler/ kaygılar ve öneriler: Velilerin katılmaması.

Kim önayak olabilir?: Rehberlik araştırma merkezleri, sağlık kuruluşları, ana-çocuk sağlığı vakıfları, belediyeler

Acilen yapılması gerekenler: Gönüllüler toplamak, velilerle görüşmeye başlamak.

ÖNERİ 3: Medyanın toplumsal cinsiyet üzerine eğilmesi ve olumsuz etki oluşturan yayınlara müdahale edilmesi gereği (5 OY):

Eldeki kaynaklar: TV kanalları, STK'lar.

İhtiyaç duyulan kaynaklar: Yazılı ve görsel medya.

Tedbirler/kaygılar ve öneriler: Tüketim kültürü.

Kim önayak olabilir? Yüksek reytingli program sunucuları.

Acilen yapılması gerekenler: Komisyon oluşturmak ve medya patronlarıyla bağlantıya geçmek.

GRUP 3

Katılımcılar: (8 kişi)

- * Yeliz Kesin (Nevşehir – Felsefe Öğretmeni)
- * Sevgül Kaval (Van – Biyoloji Öğretmeni)
- * Deniz Bozkurt (Van – İngilizce Öğretmeni)
- * Zühal Kutsal (Trabzon – Matematik Öğretmeni)
- * Şermin Kesgin (Kars – Felsefe Öğretmeni)
- * Soner Altınkaynak (Şanlıurfa – Psikolojik Danışman)
- * Leyla Taylan (İzmir – Çocuk Gelişimi Öğretmeni)
- * Kıymet Taş (İzmir – Tarih Öğretmeni)

Çıkan Fikirler:

1. Öğretmen-öğrenci toplantıları düzenlenerek, okul içi durum tespiti

- yapılıp, beyin fırtınası yöntemiyle çözüm önerileri üretilmesi (3 OY).
2. Okullarda toplumsal cinsiyet konularını içeren kitap ve malzeme toplanarak kadın hareketlerinin incelenmesi (1 OY).
  3. Kız öğrencilerin eğitime özendirilmesi amacıyla öğrencilerin görmediği hayatların, özellikle de üniversite hayatının, birebir gösterilmesi.
  4. Rol model olabilecek, özellikle iş sahibi kadınların, okullara konuşmacı olarak davet edilmesi.
  5. Kadınlarla ilgili (mesela kadın intiharları üzerine) çalışmalar yapan STK'ların, özel gün etkinliklerinde bulgularını paylaşması ve bu bulguların tabana yayılması için ayrıca etkinlikler düzenlenmesi.
  6. İl bazında aile danışma ve proje geliştirme merkezlerinin kurulması ve öğrencilerin bu merkezlere yönlendirilmesi.
  7. Kızlara “erkek olsaydınız ne olurdu?”, erkeklere “kız olsaydınız ne olurdu?” konulu kompozisyon yarışması düzenlenmesi (1 OY).
  8. Özel günlerde öğrenci kulübü çalışması olarak öğrencilerin öğretmen olması sağlanarak eğitimin özendirilmesi ve öğrenci-öğretmen empatisinin geliştirilmesi (1 OY).
  9. Dönem ödevi olarak insan hakları, cinsel ayrımcılık ve şiddet gibi konular verilerek öğrencilere çalışma alanları yaratılması (2 OY).
  10. Öğretmenlerin kendi aralarında özeleştirme toplantıları düzenlenmesi (1 OY).
  11. Öğretmen bilgilendirme toplantılarının düzenlenmesi (1 OY).
  12. Rehber öğretmenlerin derslerde toplumsal cinsiyet konusunda özel bilgilendirme çalışmaları yapması.
  13. Resim öğretmenleriyle işbirliği yapılarak öğrenci gözüyle şiddet ve ayrımcılığa dikkat çekecek resim-afiş-karikatür hazırlanması. Ayrıca bu konuda yapılan resimlerin, resim öğretmenleri ve rehber öğretmenler (mümkünse psikolog ve psikiyatristler) tarafından yorumlanması (2 OY).
  14. Okul aracılığıyla ailelerin, toplumsal cinsiyet konusunda bilinçlendirilmesi.

15. Ders içerisinde toplumsal cinsiyet ekseninde belirli bir konuda “sen olsaydın ne yapardın?” yöntemiyle sohbet ve tartışma açılması.
16. Okullarda toplumsal cinsiyet duyarlılığının arttırılması için güçlü bir medya desteğinin sağlanmasına çalışılması (1 OY).
17. Cinsel tacize uğramış kişilere yardım edenlerin okullara çağırılması ve bilgilendirilmesi.

EN ÇOK OY ALAN FİKİRLER:

ÖNERİ 1: “Hayır” diyebilme ile ilgili drama çalışmalarının yapılması (5 OY)

Eldeki kaynaklar: Sınıf öğretmenliği (1 saat), drama odaları (her okulda yok), drama konusunda uzman öğretmen (her okulda yok), tiyatro kulübü, ve öğrenciler.

İhtiyaç duyulan kaynaklar: Drama uygulama odaları, drama konusunda bir uzman, drama için süre.

Tedbirler/ kaygılar ve öneriler: Önyargılardan dolayı sonuç alamama kaygısı ve öğrencilerin “hayır” denecek ve denmeyecek yerleri ayırt edememesi. (Bu kaygılara karşılık paralel bilinçlendirme etkinlikleri geliştirilmesi). Özellikle ailesinde şiddet gören çocukların yanlış etkilenmesi. (Bu konuda da gizlilik koşulu getirilmesi).

Kim önayak olabilir?: Edebiyat ve çocuk gelişimi öğretmenleri, psikolojik danışmanlar, şehirdeki diğer uzmanlar ve tecrübeli kişiler

Acilen yapılması gerekenler: Konunun, öğretmenler kurulunda konuşulması ve zümre/ kurul kararının çıkarılması; 1 saatlik sınıf öğretmenliği süresinin arttırılması için okul müdürüyle konuşulması.

ÖNERİ 2: Okullarda cinsel tacizin önlenmesine ve hakların korunmasına yönelik mekanizma oluşturulması ve bu mekanizmanın yönetmeliklerle desteklenmesi (3 OY).

Eldeki kaynaklar: Sabancı Üniversitesi Cinsel Taciz Yönergesi (SÜCTY).

İhtiyaç duyulan kaynaklar: SÜCTY'nin, MEB'e uygun hale getirilmesi. Bu amaçla her okulda ve MEB'de (MEB'de yer alan, “üst” konumda olmak üzere) kurul oluşturulması. Bu belge oluşturulurken ihtiyaç duyulan bir

başka kaynak da Ayşe Gül Altınay'ın eğitimde söz ettiği ve 2005'de yürürlüğe giren, işyerinde tacizle ilgili kanundur. MEB'e uygun olarak düzenlenen cinsel taciz yönergesinin, yürürlüğe girdikten sonra, bütün öğrenci ve velilerin konu hakkında bilgilendirilmesi, sonra bu yönergenin hem öğrencilere hem de velilere okutularak imzalatılması. Yönetmeliğin kabulünü takiben disiplin yönetmeliğinin değiştirilmesi.

Tedbirler/ kaygılar ve öneriler: Bu konuda çalışırken çeşitli okullardan “Bu da nerden çıktı?”, “Bu her okulda yaygın değil.” gibi tepkiler gelebilir. Buna karşılık okullarda, Mor Sertifika Programı'nda da cinsel taciz ile ilgili bilgilendirmenin yapıldığı gibi cinsel tacize karşı korunmanın herkes için bir “hak” olduğu belirtilebilir.

Kim önayak olabilir?: BM, SÜ ve çeşitli STK'lar. Müdürler, konuyu MEB toplantılarında dile getirebilirler. Mor Sertifika'lı öğretmenler konuyu takip edebilirler. Eğitim Sendikaları avukatlarının, cinsel taciz konusunda öğretmenlerle çalışması sağlanabilir.

Acilen yapılması gerekenler: 2005'te yürürlüğe giren, iş yerinde cinsel taciz yasasının derhal duyurulması; bu konunun yaygınlaştırılması ve yapılan kolaylaştırıcılık egzersizi raporunun, tepkilere cevap verebilmeleri için katılımcılara yollanması.

ÖNERİ 3: Ergenlikte görülen ruhsal değişiklikler, arkadaşlık ilişkileri ve toplumsal cinsiyet konularında liseli gençlerin anne-babalarına eğitimi verilmesi (3 OY)

Eldeki kaynaklar: Veli toplantıları, sınıf ve rehber öğretmenlerin kurullarda kararlaştırdıkları ev ziyaretleri, sosyal hizmetler, yerel televizyonlar. Rehber öğretmenler, anne-baba eğitimi seminerlerinde toplumsal cinsiyet eğitimine yer verebilir; bunun sonucunda anne-babalarda ve öğrencilerde duyarlılık artırılabilir.

İhtiyaç duyulan kaynaklar: Eğitim malzemeleri.

Tedbirler/ kaygılar ve öneriler: Yeteri sayıda aileye ulaşılamayabilir. Bu nedenle yıl içinde velileri okula çeken kermes, okul aile birliği toplantıları vb etkinliklerde bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir. Ayrıca, kurul kararıyla yapılan ev ziyaretleri de kullanılabilir.

Kim önyak olabilir? Mor Sertifika'lı öğretmenler, illerdeki BM temsilcileri, STK'lar, rehber öğretmenler, sendikalar, varsa üniversiteler, çocuk gelişimi öğretmenleri.

Acilen yapılması gerekenler: Dersler başlamadan, kurul toplantısında eğitim takviminin çıkarılması.

GRUP 4

Katılımcılar: (8 Kişi)

- * Bayram Dağcı (Nevşehir - Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni)
- * Elif Eroğlu (Trabzon – Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğretmeni)
- * Özge Işık (Trabzon – Felsefe Öğretmeni)
- * Yeşim Erden (Kars – Gıda Öğretmeni)
- * Aziz Bozkurt (Şanlıurfa – Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğretmeni)
- * Derya Özler (İzmir – Biyoloji Öğretmeni)
- * Özlem Aksu (İzmir – Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğretmeni)
- * Gülayşe Koçak (Sabancı Üniversitesi – Yazma Becerileri Merkezi)

Çıkan Fikirler:

1. Toplumsal cinsiyete duyarlı eğitimin derslerde kullanılması: Ders anlatımı sırasında cinsiyetle ilgili aşağılayıcı cümlelerden kaçınılması. Sınıf içinde kız-erkek ayrımı yapmadan söz hakkı tanınması. “Bu kız işidir” veya “erkek işidir” ayrımının yapılmaması. Örneğin matematik dersinde problem tasarlarırken, cinsiyetin ya hiç belirtilmemesi veya problemin, her iki cinse de hitap edecek şekilde oluşturulması. Ders kitaplarında cinsiyet ayrımcılığını destekleyen resimler varsa, öğrencilerde bunlarla ilgili farkındalık uyandırılması.
2. Medyada örnek alınan ve olumlu etkiler bırakan kadınların sınıfta tanıtılması için bir ders ayrılması. Örneğin, ülkemizi yurt dışında veya yurt içinde başarılarıyla temsil etmiş kadınlardan bahseden slayt gös-teleri yapılması ve öğrencilerin de böyle kadınların farkına varması, bu konuda kız öğrencilerin özendirilmesi. Meslek sahibi kadınların

sınıf ortamına çağırılması.

3. Kız öğrencilerin üniversite eğitimini hedeflemelerinin sağlanması. Kız Meslek Lisesi öğrencileri başta olmak üzere kızlar üniversiteye veya yüksekokula gitmek istememekteler. Okullardaki üniversite mezunu kadın öğretmenlerin hayatlarını ve okumakla neler elde ettiklerini anlatmaları.
4. Düzenli aralıklarla rehberlik dersi saatinde veya dersi boş geçen sınıflarda toplumsal cinsiyet ve toplumsal roller hakkında bilgi verilmesi. Alanında kendini gerçekleştirmiş, kariyer sahibi kadınların sınıfa çağırılıp, onlarla söyleşi yapılması.
5. Ders konularına paralel olarak örnek rol model kadınlardan örnekler verilmesi.
6. Din derslerinde toplu ibadet mekanlarında kadınlara da erkekler kadar yer verilmesi konusunun işlenmesi.
7. Kadın/ erkek olmak konusu üzerine öğrencilerle çalışma yapılması. Değişik meslek alanlarındaki başarılı kadınların yaşam öykülerinin anlatılması.
8. Öğrencilere “hayır” diyebilmenin öğretilmesi.
9. Rehberlik saatinde yaratıcı drama ile toplumsal cinsiyet üzerinde durulması (bu tür çalışmalar, öğrencilerde daha kalıcı sonuçlar verebilmekte).
10. “Kimliğimiz nelerden oluşuyor? Kimliğimizi oluşturan özelliklerimiz nelerdir? Bu kimliklerin hiçbiri doğuştan/ biyolojik olmadığına göre, bu kimliklerden sıyrılısam hayatımda neler değişir?” soruları etrafında dönen tartışmalar açılması, yazılar yazılması.
11. “Hayatımın en üzücü olayı” adlı isimsiz öykü yazılması. Sonra kağıtların değiş tokuş edilmesi. Bunun sonucunda kız-erkek, herkesin temelde aynı tür şeylere üzüldüğünün farkına varılması ve empati kurma becerisinin geliştirilmesi.
12. Gazete analizleri yapılması.

13. Bütün derslerde okulun ilk haftasında, o bilim dalının nasıl oluştuğu ve bilim adamları anlatılır. Bu konu anlatılırken, bu bilim dallarında yetişmiş olan kadın bilim insanlarının bilimle uğraşırken, bir yerlere gelirken nasıl çabalar vererek başardıklarının anlatılması. Örneğin felsefe öğretmeni, bilim dallarının doğuşundan, bilimin tarih içindeki gelişiminden, felsefenin dallarından, bilim felsefesinden ve ahlak felsefesinden bahsederken, cinsiyet eşitsizliğini ve kadınların toplum içindeki yerini anlatması. Kadınların toplum içinde erkekler kadar hakkı olduğundan söz etmesi.
14. Her hafta bir dersin son 15 dakikasında öğrencilerin, toplumsal cinsiyet ile ilgili güncel olaylardan derlenmiş bir sunum yapmaları.
15. Öğrenci velileri ile ev ortamında veya okulda düzenli aralıklarla görüşülmesi.
16. Üniversitelere ve meslek sahibi kadınların ofislerine geziler düzenlenmesi.
17. Okullarda yapılan veli toplantılarında, toplumsal cinsiyet hakkında velilere bilgi verilmesi.
18. Toplum hizmeti olarak öğrencilerin, okuma yazma bilmeyen kadınlara roman, hikaye okuma saati düzenlemesi.
19. Kız çocuklarının okullaşması için yapılan “Haydi Kızlar Okula” kampanyasına destek verilmesi.
20. Ailelere yönelik seminer çalışmalarının –olabilirse, yaratıcı drama aracılığıyla- yapılması (öğrenciler belli bir konuda bilgilendirildiklerinde, “bunu ailemize de anlatın” demekteler!).. Kız öğrencilere yönelik cinsel istismar, toplumsal cinsiyet konularında bilgilendirme toplantıları düzenlenmesi, örnekler üzerinde çalışmalar yapılması.
21. Kız çocukları için, okulda toplanabilecekleri bir kulüp ve “rehber abla” servisinin yapılandırılması.
22. Resim öğretmenleri ile toplumsal cinsiyet ile ilgili afiş çalışmalarının yapılması.

23. Tiyatro oyunu sergilemek ve sergilerken seçilecek oyunun temasında cinsiyet ayrımcılığına yönelik farkındalığı artırıcı öğelerin bulunması.
24. İlgili uzmanlarla işbirliği yapılarak konuyu tanıtıcı ve bilgilendirici toplantı, seminer, konferans verilmesi. Okul dışında kadınların kullanabileceği sosyal mekanların sınırlılığının gösterilmesi. Öğrencilerin kadın velilerinin okula davet edilerek, kadın olmanın zorluk, avantaj ve dezavantajlarının, onların tecrübeleri üzerinden konuşulması.
25. Öğrenci Kulüp faaliyetlerinde toplumsal cinsiyet konusuna eğilinmesi. Kulüp çerçevesinde panoların hazırlanıp sergilenmesi. Örneğin, felsefe kulübünde “aile haftası” var ise, bu hafta içerisinde aile içi şiddet konusuna yer verilmesi; bu gibi konuların değerlendirilmesi.
26. Küme çalışmalarında etkinliklerin, kız - erkek ayrımı yapmaksızın düzenlenmesi. Bahçede oyunlar oluşturulurken veya takımlar kurulurken öğrencilerin, karma oynamaya yönlendirilmesi.
27. Piknikte oyun oynarken eşlerin karşı cinsten seçilmesi.
28. 8 Mart Dünya Kadınlar Günü etkinliklerini kız öğrencilerin hazırlaması.
29. İnsan hakları haftasında haksızlığa uğramış veya uğradığını düşünen öğrencilerin kendilerini anlatıp, panolarda kendilerini ifade etmeleri.
30. Panellere kadın avukatların çağırılması; bu avukatların şiddet, taciz gibi konularda neler yapılabileceğini anlatmaları.
31. Toplumsal cinsiyet ile ilgili pano, tiyatro, resim, şiir vb çalışmaların yapılması.
32. 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nün anlam ve önemini belirten makaleler, denemeler, afişler asılması.
33. Toplumsal gelişmede kadının rolü isimli yarışma tertiplenmesi.

EN ÇOK OY ALAN FİKİRLER:

ÖNERİ 1: Olumlu rol modeli olabilecek, medyadaki, iş hayatındaki vs başarılı kadınları okula getirmek (7 OY).

Eldeki kaynaklar: Çevre (okul, iş ve aile çevresi), baro/ meslek odaları,

idareci kadınlar, mezunlar, medya/ internet aracılığı ile ulaşılabilecek başarılı kadınlar.

İhtiyaç duyulan kaynaklar: Teknolojik kaynaklar (gazete, TV, internet, bilgisayar, telefon, vb), okul idaresinin onayı; müdürlük, diğer öğretmenlerin desteği. Ön hazırlık süreci (olumlu ve paylaşmaya istekli rol modellerin bulunması).

Tedbirler/ kaygılar ve öneriler: Bu başarılı kadınlar sınıflara getirildiğinde bile, öğrencinin dikkatini çekmek, ilgisinin dağılmamasını, tam tersine artırılmasını sağlamak, zor olabilir. Bunun için velilerle iletişim kurularak bu ziyaretin önemi anlatılarak destekleri alınabilir; böylece velilerin önerinin ders zamanının kullanımı ile ilgili kaygıları da giderilmiş olur. Başarı kriterinin belirlenmesi ve çağırılan rol modelin, kendisinden istenileni başarıyla sunabileceğinden emin olunması gerekir.

Kim onayak olabilir: Öğretmenler ve müdür.

Acilen yapılması gerekenler: Müdür ile konuşulup bürokratik engellerin aşılması.

ÖNERİ 2: Karma oyunlarla cinsiyetçiliğin kırılması; kız ve erkek öğrencilerin kaynaşmasını sağlayacak faaliyetlerin gerçekleştirilmesi. (6 OY).

Eldeki kaynaklar: Okul bahçesi gibi mekanlar, beden dersleri, tenffüsler, okul etkinlikleri, törenler, vs. gibi zamanlar. Örneğin karma okul olimpiyatları, kız erkek karışık takımlardan oluşacak takımlarla spor turnuvaları, karma piknikler ve piknik oyunları, bahçede oynanabilecek karma oyunlar, 8 Mart Pikniği. Öğretmenlerin duyarlılığı ve öğrencilerin ilgisini bu amaçla kullanmak.

İhtiyaç duyulan kaynaklar: Velilerin onayı, çeşitli branş öğretmenlerinin ortak çalışması, okulların onayı, her sınıftan temsilcilerden oluşacak bir üst kurul oluşturulması.

Tedbirler/kaygılar ve öneriler: İdare konuya sıcak bakmayabilir. Velilerden kız ve erkek çocukların bir arada olmasına tepki gelebilir ve öğret-

menler bundan etkilenebilirler. Okuldaki destek yeterli değilse, etkinliklerin bütün sorumluluğu birkaç öğretmenin üzerine kalabilir. Bazı okullarda sadece kız veya erkek öğrenci olduğundan, bu uygulamaya daha erken yaşlarda, anaokulunda veya ilköğretimde başlanması belki daha iyi sonuçlar verebilir. Çok kalabalık olan kimi karma okullarda organizasyon kolay olmayabilir.

Kim önyak olabilir: Mor Sertifikalı öğretmenler, müdürler, okul aile birlikleri.

Acilen yapılması gerekenler: Kız ve erkek öğrencilerin bir araya gelebilecekleri, karşı cinsle iletişim halinde olabilecekleri ortamların yaratılması.

Ek 8: Toplumsal Cinsiyet Atölye Çalışması - “Teoriden Pratiğe” - Tara Hopkins

Tara Hopkins’in kolaylaştırıcılığını yaptığı “Teoriden Pratiğe” atölye çalışmasında, kadın hakları ve toplumsal cinsiyet konuları üzerinde hassasiyet oluşturacak ve bilinçlenme sağlayacak etkinlikler yapıldı ve bu etkinliklerin katılımcılar tarafından, kendi öğrencilerine nasıl uygulanacağını gösteren çalışmalar gerçekleştirildi.

İlk etkinlik “CEDAW Bingo’su”ydü. [CEDAW: “Kadına Karşı Her Tür Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi” / Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women]. Her katılımcıya, üzerinde CEDAW sözleşmesinden bir kararın -aynı zamanda kadınların toplumdaki yeri ile ilgili bazı veri ve istatistiklerin- yazılı olduğu bingo kartları dağıtıldı. Tek tek her kişi, elindeki kartta yer alan CEDAW kararını okudu ve katılımcılar, okunan ve kendi kartonlarında bulunan bu kararı işaretlediler. Katılımcıların kartonlarında aynı CEDAW kararları farklı bir sırayla dizilmişti. Özünde bu etkinlik, katılımcılara eğlenceli bir biçimde CEDAW’ın ne olduğunu, CEDAW kararlarını, CEDAW gibi evrensel anlaşmaların var olduğunu ve birçok devletin bu belgeleri imzaladığını anlatmayı amaçlamaktaydı.

Tara Hopkins’in düzenlediği diğer bir etkinlik “Tabu” oyunuydu. Tabu oyununda toplumsal cinsiyet terminolojisi kapsamında ele alınabilecek terimler, deyimler ve atasözleri kullanıldı. Takımlara bölünen katılımcılardan, toplumsal cinsiyet konusu ile ilişkili terimlerin bulunduğu kartlar için tabu kelimeler üretmeleri istendi. Böylece katılımcılar Tabu oyununu toplumsal cinsiyet bağlamında yeniden oluşturmuş oldular. Bu etkinlik, katılımcıların toplumsal cinsiyet hakkında beyin fırtınası yapmalarını ve çeşitli konular üzerine bir tartışma ortamı oluşmasını sağladı. Böylece toplumsal cinsiyet terminolojisi ve kavramları ile ilgili bir farkındalık yaratılmış oldu.

Atölye çalışmasının son oyunu ise “4 Köşe” oyunuydu. Bu oyunun amacı hakları tanımlamanın ve haklarda anlaşmanın zorluğunu göstermek ve bu konularda tartışma ortamı yaratmaktı. Oyunun uygulama aşamasında

katılımcılara toplumsal cinsiyet bağlamında tartışma ortamı yaratacak ve farkında olmadan içselleştirilmiş durumlar hakkında düşünmelerini sağlayacak önermeler okundu. Sonra katılımcılardan bu önermelere “evet”, “hayır”, “emin değilim” ve “bazen” seçeneklerini kullanarak cevap vermeleri istendi. Ardından aşağıdaki sorular soruldu ve bir tartışma grubu yaratılarak fikir alışverişinde bulunuldu:

- Baskı altında karar vermek zorunda olmak size ne hissettirdi?
- “Bazen” ve “emin değilim” seçeneklerini rahatlıkla kullanabildiniz mi?
- Diğer insanların ne cevap verdiğinden etkilendiniz mi?
- Kendiniz için mantıklı olduğu halde, seçimlerinizin diğer insanlar tarafından “geri” ya da “yanlış” olarak değerlendirilebileceğini düşünüyorsunuz mü?

Ek 9: Mor Sertifika Değerlendirme Anketi

“MOR SERTİFİKA PROGRAMI” DEĞERLENDİRME ANKETİ

1. Mor Sertifika Programı’na dair genel fikriniz nedir?

- (1) Çok Başarılı – beklentilerimin çok üstündeydi.
- (2) Başarılı - beklentilerimi büyük ölçüde karşıladı.
- (3) Yeterli - beklentilerimi tam karşıladı.
- (4) Yeterli değil – beklentilerimi büyük ölçüde karşılamadı.
- (5) Başarısız – beklentilerimi hiç karşılamadı.

Bu konuda eklemek istedikleriniz:

2. Programın içeriğini nasıl buldunuz?

- (1) Çok Başarılı - beklentilerimin çok üstündeydi.
- (2) Başarılı - beklentilerimi büyük ölçüde karşıladı.
- (3) Yeterli - beklentilerimi tam karşıladı.
- (4) Yeterli değil - beklentilerimi büyük ölçüde karşılamadı.
- (5) Başarısız – beklentilerimi hiç karşılamadı.

Bu konuda eklemek istedikleriniz:

3. Programın sunuluş tarzını nasıl buldunuz?

- (1) Çok Başarılı - beklentilerimin çok üstündeydi.
- (2) Başarılı - beklentilerimi büyük ölçüde karşıladı.
- (3) Yeterli - beklentilerimi tam karşıladı.
- (4) Yeterli değil - beklentilerimi büyük ölçüde karşılamadı.
- (5) Başarısız – beklentilerimi hiç karşılamadı.

Bu konuda eklemek istedikleriniz:

4. Oturumlarda tartışmalara ayrılan zamanı yeterli buldunuz mu?

- (1) Fazlasıyla yeterli
- (2) Yeterli
- (3) Yeterli değil
- (4) Başarısız

5. Oturumlardan ileride kullanabileceğiniz bilgiler edindiniz mi?

- (1) Kesinlikle evet
- (2) Evet
- (3) Yetersiz
- (4) Hayır

6. Oturumlarda sizin için en faydalı bilgi/ tartışma ne oldu? Lütfen açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

7. Oturumlarda sizin için en şaşırtıcı bilgi/ tartışma ne oldu? Lütfen açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

8. Programla birlikte toplumsal cinsiyete bakışınızın değiştiğini düşünüyor musunuz? Lütfen açıklayınız.

(1) Evet .....

.....
.....

(2) Hayır .....

.....
.....

9. Atölye çalışmalarını nasıl buldunuz?

- (1) Çok Başarılı - beklentilerimin çok üstündeydi.
- (2) Başarılı - beklentilerimi büyük ölçüde karşıladı.
- (3) Yeterli - beklentilerimi tam karşıladı.
- (4) Yeterli değil - beklentilerimi büyük ölçüde karşılamadı.
- (5) Başarısız – beklentilerimi hiç karşılamadı.

Bu konuda eklemek istedikleriniz:

10.Mor Sertifika Programı'nı geliştirmek için neler önerirsiniz?

ANKET SONUÇLARI

33 katılımcıdan 31'i anket formu doldurdu. 2 katılımcı form doldurmadı.

1. Mor Sertifika Programına dair genel fikriniz nedir?

%10 (3 kişi) Çok başarılı; % 71 (22 kişi) Başarılı; %13 (4 kişi) Yeterli; %6 (2 kişi) Yeterli değil cevabını vermiş. Başarısız bulan olmamış.

Yorumlar: Katılımcılar; teoriye daha çok zaman ayrılması, daha fazla atölye çalışması yapılması, daha uzun sürede daha detaylı bir çalışma yürütülmesi, somut malzeme üzerinden gidilmesi, bölgesel farklılıkların belirtilmesi, dünyadan örnekler verilmesi, kız çocuklarının sorunlarına daha çok değinilmesi gibi içerikle ilgili istekler dile getirmişler. Bir katılımcı sosyal faaliyetlerin zenginleştirilmesini, örneğin şehir gezisi yapılmasını istemiş.

2. Programın içeriğini nasıl buldunuz?

%13 (4 kişi) Çok başarılı; %61 (19 kişi) Başarılı; %19 (6 kişi) Yeterli; %7 (2 kişi) Yeterli değil cevabını vermiş. Başarısız bulan olmamış.

Yorumlar: Katılımcılar; içeriğin iki günden fazlaya yayılarak verilmesi, atölye çalışmalarına daha çok zaman ayrılması, başlıkların azaltılıp konuların daha ayrıntılı ve derinlemesine tartışılması, ders kitaplarında toplumsal cinsiyet konusuna daha ayrıntılı eğilinmesi, demokratik tutum geliştirme ile ilgili çalışmalar yapılması, hayata geçirilebilecek, net, somut sonuçlar üretilmesi, uygulamaya daha çok yer ayrılması, ergenlik dönemi ruhsal sorunlarına daha fazla önem verilmesi, kadın liderler ve kadın hakları tarihi konusunda daha fazla bilgi verilmesi, kadınların daha çok yönetime katıldığı ülkeler ve bu ülkelerin yönetim ve eğitim sistemlerinin açıklanması, şiddet konusunda karşı görüş ve savların tartışılması, kadın ve kız çocuklarının sorunlarına daha çok değinilmesi ve uygulamadan doğan problemlerin üzerine tartışılması gerektiğini vurgulamış,

3. Programın sunuluş tarzını nasıl buldunuz?

%39 (12 kişi) Çok başarılı; %42 (13 kişi) Başarılı; %13 (4 kişi) Yeterli; %6 (2 kişi) Yeterli değil cevabını vermiş. Başarısız bulan olmamış.

Yorumlar: Katılımcılar, yöntem üzerine daha çok çalışma yapılmasını istemişler ve program sonrasında katılımcıların neler yapabileceklerine dair yeni açılımlara daha fazla yer verilmesinin yararlı olacağını vurgulamışlar.

4. Oturumlarda tartışmalara ayrılan zamanı yeterli buldunuz mu?

%2 (1 kişi) Fazlasıyla Yeterli; %23 (7 kişi) Yeterli; %68 (21 kişi) Yeterli Değil; %7 (2 kişi) Başarısız bulmuş.

Yorumlar: Katılımcılar soru sorma ve görüş bildirme sürelerinin uzatılması, bir katılımcı da konuların dini boyutunun da incelenmesi gerektiğini vurgulamış.

5. Oturumlarda ileride kullanabileceğiniz bilgiler edindiniz mi?

%23 (7 kişi) Kesinlikle Evet; %77 (24 kişi) Evet yanıtını vermiş. Yetersiz ve Hayır cevabını veren olmamış.

6. Oturumlarda sizin için en faydalı bilgi/tartışma ne oldu? Lütfen açıklayınız.

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar aşağıda başlıklar halinde belirtilmiştir:

- Ders kitaplarındaki toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyet ayrımcılığı konusunda farkındalık uyandırılması;
- Ders kitaplarında insan hakları ihlalleri ve kitap taramalarının sonuçları;
- Atölye çalışmaları;
- Cinsel taciz; cinsel taciz konusunda kişilere ne şekilde yaklaşılabilineceği, nerelerden yardım alınabileceği ve nasıl bir yönlendirmede bulunulabileceği konusundaki bilgiler; "cinsel taciz yönergesi" uygulamalarının tartışılması sayesinde teorinin pratiğe dönüştürülebilirliğinin ortaya konması;
- Cinsel istismar konusundaki yasal düzenlemeler, CEDAW sözleşmesi;
- Ergen psikolojisi;

- Toplumsal cinsiyetin tanımı ve feminizmin yanlış algılanışı;
- Derslerde, sonlara kalan konuların pek çok kez, ilk anlatılması gereken konular olduğunun farkına varılması;
- Tarihin neden kadınlardan bahsetmediğinin ve bu konunun neden yeterince araştırılmadığının sorgulanması;
- Öğretmenler olarak neler yapılabileceği konusunda benzer düşüncelerin paylaşıldığının görülmesi;
- Matematik ve doğa bilimlerinde toplumsal cinsiyet sunumu;
- Kadın ve medya meselesinde, kadının reklamlarda cinsel obje olarak nasıl kullanıldığının ve medya yoluyla kadınların ne kadar çok sömürüldüğünün farkına varılması;
- Farkında olmadan da cinsiyet ayrımcılığı yapılabildiği;
- “Şiddetten ne anlıyoruz?” atölyesi; şiddete maruz kalan kadınların bunu dile getirmekte çektiği sıkıntılar.

7. Oturumlarda sizin için en şaşırtıcı bilgi/tartışma ne oldu?

Lütfen açıklayınız.

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar aşağıda başlıklar şeklinde zikredilmiştir:

- “Toplumsal cinsiyet ve feminizm” ile ilgili kavramlar ve tartışmalar.
- “Bilim adamları/kadınları oranı arasındaki uçurum.”
- “Kadının medyada temsili.”
- “Ders kitaplarında insan haklarını ihlal eden 4000 unsurun yer alması ve sunum yapan hocaların resmi ideolojiye karşı objektif tavırları.”
- “Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyet ayrımcılığı.”
- “Homoseksüellik tartışması.”
- “Cinsel taciz kapsamının genişliği.”
- “Kolaylaştırma atölye çalışmaları.”
- “Farklı illerde yaşanan, kültürel farklılıklardan kaynaklanan olayları

paylaşmak, dinlemek, bizim için problem olmayacak olayların, diğer illerde problem olabileceğini öğrendim.”

- “Farkındalığın artması.”
- “Tarih ve özellikle Osmanlı tarihi hakkında şaşırtıcı bilgilerin paylaşılması.”

8. Programla birlikte toplumsal cinsiyete bakışınızın değiştiğini düşünüyor musunuz? Lütfen açıklayınız.

22 kişi “Evet” cevabı vermiş,

- “Evet” cevabını verenler, genel olarak sunumlar ve atölye çalışmaları sayesinde toplumsal cinsiyete bakış açılarının değiştiğini ve hem bireysel hem toplumsal bağlamda farkındalık kazandıklarını dile getirmişler.

8 kişi “Hayır” cevabı vermiş.

- “Hayır” cevabını verenler, toplumsal cinsiyet konusunda program öncesinde de zaten bilgili ve bilinçli olduklarını dile getirmişler.

1 kişi bu soruya yanıt vermemiş.

9. Atölye çalışmalarını nasıl buldunuz?

%35 (11 kişi) Çok Başarılı; %42 (13 kişi) Başarılı; %13 (4 kişi) Yeterli; %10 (2 kişi) Yeterli Değil cevabını vermiş. Başarısız bulan olmamış.

10. Mor Sertifika Programı’nı geliştirmek için ne önerirsiniz?

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar aşağıda başlıklar halinde belirtilmiştir:

- “Bu tür faaliyetlerin MEB ile birlikte yürütülmesi ve Mor Sertifika Programı’nın yaptırım gücünün olması daha verimli olacaktır.”
- “Kadın kollarına daha fazla eğilerek, okul ve üniversitelerle bağlantı kurularak halkın bilinçlendirilmesi sağlanabilir. Özellikle biz öğretmenlerin bu konuda daha çok eğitilmesi gerekir.”
- “Lise öğretmenlerini illerindeki üniversitelerde buluşturarak, ortak

- plan doğrultusunda çalışmalar yürütmek ve bu çalışmalarını uygulamaya koymak son derece yararlı olacaktır.”
- “Tüm katılımcılar arasında bilgi alışverişini ve iletişimi devamlı kılmak. Hep birlikte bir ağ oluşturup, ortak hareket etmeyi sağlamak.”
  - “Gerek medya, gerekse eğitim kurumları ve sivil toplum örgütlerinde bu tarz programların desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum.”
  - “Semineye katılan öğretmenlerin kendi illerinde bu tür çalışmalarda görev almaları ve diğer okullara da ulaşmaları sağlanabilir. Seminerler başka illerde de gerçekleştirilebilir.”
  - “Toplumsal cinsiyetle ilgili etkinliklerin yaygınlaştırılması, süre ve içeriklerinin genişletilmesi.”
  - “Zamanın kısıtlı olması; konu içeriği, derinlemesine görüş alışverişi ve bilgi paylaşımını önemli ölçüde kısıtladı. Böylesine önemli bir konuda ve programda zamanın bir engel olmaması gerektiğini düşünüyorum.”
  - “Oturum sayısının azaltılması, tartışma sayısının artırılması.”
  - “Bakış açım büyük bir biçimde değişti. Hayata, eşime, kızıma daha çok özgüven ve sorumluluk vermem gerektiğini fark ettim. Onları kısıtlamaya hakkım olmadığını farkettim.”
  - “Somut çözüm önerilerinin üretilmesi için daha çok zaman ayrılması.”
  - “Programda drama eğitiminden de yararlanılabileceğini düşünüyorum.”
  - “Toplumsal cinsiyet ile ilgili okul komitelerinin oluşturulması konusunda sizlerden öncülük istiyorum.”
  - “Okullarda toplumsal cinsiyet ile ilgili seminerler düzenlenebilir.”

MOR SERTİFİKA PROGRAMININ ARDINDAN

Birleşmiş Milletler “Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı” kapsamında 10-11 Temmuz 2007’de Sabancı Üniversitesi Tuzla kampusunda düzenlenen “Kadın Çalışmaları Sempozyumu”nda da Mor Sertifika Programı gündeme geldi. Sempozyumun ikinci gününde gerçekleşen Kapalı Oturum’da, Mor Sertifika Programı’nın tanıtımının ardından, katılımcılar program ile ilgili eleştiri, görüş ve önerilerini dile getirdiler. Programın içeriğine, yöntemine ve ileride yapılabilecekler için katılımcıların önerileri, bu oturumda tartışmaya açıldı. Tartışma süresince şekillenen konu başlıkları aşağıda verilmiştir:

Biyolojik farklılık ve toplumsal cinsiyet ilişkisi

Biyolojik olarak kadın ve erkek anatomisinde bulunan farklılıkların, ‘doğal’ kabul edilen toplumsal iş bölümlerini haklı çıkarır veriler olmadığı; bu farklılıkların aslında toplumsal, kültürel ve tarihsel olarak şekillenmiş oldukları belirtildi. Bu çerçevede, kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklar üzerine bir bilgilendirmenin programa alınabileceği önerisi yapıldı.

Kadınların sağlık hizmetlerine erişimi

Kadınların ve erkeklerin sağlık hizmetlerine erişiminin ve sağlık kuruluşlarındaki sağlık personeli ile kurdukları ilişkilerin ve karşılaşmalarının farklı olduğu belirtildi. Bu çerçevede, kadınların sağlık hizmetlerine ulaşmada yaşadığı zorluklar ve bu zorlukların nasıl aşılabileceği konusunda sunumlar yapılabileceği dile getirildi. Ayrıca cinsel sağlık eğitime dair de bilgilendirmelerin yapılması önerildi.

Toplumsal cinsiyet ve meslek seçimi

Bazı mesleklerin özellikle kadın meslekleri, bazılarının da erkek meslekleri olarak yerleşmiş olduğu ve bu konunun da tartışmalara dahil edilmesi önerisi yapıldı. Lise öğretmenlerinin, öğrencilerini meslek seçimi konusunda yönlendirirken daha bilinçli yorumlarda bulun-

malarının sağlanması gereği tartışıldı.

İş hayatında cinsiyet ayrımcılığı

İş hayatında da kadın ve erkek çalışanların, özellikle işverenleri ile ilişkilerinde ama ayrıca da mevcut prosedürler sebebiyle ayrımcılığa uğradığı belirtildi. Bu durumun çözümüne yönelik tartışmalar yürütülmesi önerildi. Lise öğretmenlerinin, çalıştıkları kurumlarda tespit ettikleri cinsiyet ayrımcılıklarını tartışmaya açmaları, böyle bir çalışma yürütebilecekleri dile getirildi.

Program süresince uygulanan yöntemle dair eleştiri ve öneriler şöyle idi:

- Tartışmaların vakit darlığı nedeniyle hedeflendiği kadar derinlikli yapılamaması eleştirildi;
- Programdaki kadın-erkek katılımcı sayısının daha dengeli olması istendi;
- Program öncesinde ve sonrasında, katılımcıların birbirleri ile iletişime geçebilmelerinin ve iletişimi sürdürebilmelerinin sağlanması istendi.

Program dahilindeki buluşma ve tartışmaların sonrasında, toplumsal cinsiyet duyarlılığını yaymak ve ileriye götürmek adına neler yapılabileceğine dair öneriler, şöyle idi:

- Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliğinin devam etmesi;
  - Toplumsal cinsiyet tartışması, toplumda birlikte yaşamakta olduğumuz ve çoğunluktan farklı olan öteki kimliklere de önyargısız yaklaşımı ve iletişim kurmayı da beraberinde getirdiğinden; eğitim kurumlarındaki derslerde, seminerlerde vb. bu konuda egzersiz ve etkinliklerin yapılması;
  - Benzer projelerin üniversite öğrencileri ile yürütülebileceği;
- tartışıldı.